

“IHANAT ERITYISET VAUVAPERHEET”
ERITYISVAUVAPERHEEN VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN
TUKEMINEN TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN AVULLA

Härmä Johanna
Kouri Milla

Opinnäytetyö
Sosiaalialankoulutus
Sosionomi (AMK)

2020

Sosiaalialan koulutus

Sosionomi AMK

Tekijät	Johanna Härmä, Milla Kouri	Vuosi	2020
Ohjaaja(t)	Tarja Jussila, Teija Kynkäänniemi		
Toimeksiantaja	-		
Työn nimi	Ihanat erityiset vauvaperheet – Erityisvauvaperheen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisten menetelmien avulla		
Sivu- ja liitesivumäärä	64 + 5		

Opinnäytetyömme pohjautuu varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisilla menetelmillä erityisvauvaperheiden tukemiseksi. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä yhdessä Oulun seudun omaishoitajat ry:n kanssa. Ryhmä toteutettiin syksyllä 2019 ja siihen osallistui viisi äitiä vauvoineen. Ryhmä kokoontui kuusi kertaa, jossa jokaisella kerralla toimintaa ohjasi toiminnallinen menetelmä, jolla tuettiin vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Toiminnallisten menetelmien lisäksi pohdimme ryhmäkerroilla äitien kanssa vanhemmuutta ja vauvan tarpeita sekä verkoston merkitystä vanhemmuuden tukena.

Vauvan kehityksen kannalta varhainen vuorovaikutus ja ihmissuhteet ovat ensiarvoisen tärkeässä roolissa jo varhaisessa vaiheessa. Niiden pohjalle rakentuu vauvan kehityksen kulku. Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana äidin ja sikiön ruumiillisen dialogin muodossa sikiön ollessa vielä äitinsä kohdussa. Vauvan erityispiirteiden vuoksi varhainen vuorovaikutus saattaa kuitenkin vaarantua. Vaikkakin erityisvauvan kehityksessä voi olla yksilöllistä viivästymää, se jäljittelee ”normaalin” kehityksen järjestystä. Tämän vuoksi on siis erityisen tärkeää, että vauvan kehitystä tuetaan sopivien virikkeiden ja vuorovaikutuksen keinoin. Hyvä ja turvallinen vuorovaikutus tukee kiintymyssuhteen ja vastavuoroisuuden kehitystä sekä vauvan psyykkistä ja fyysistä kasvua.

Ryhmämuotoisella toiminnalla pystyimme tuomaan perheille tietoisuuteen erilaisia menetelmiä varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi sekä keinoja sen toteuttamiseksi. Erityisvauvaperheille suunnattu ryhmä madalsi osallistumiskynnystä ja tarjosi arvokasta vertaistukea samassa elämäntilanteessa olevien kesken. Opinnäytetyömme pohjalta pystymme toteamaan, että ryhmämuotoinen tuki sekä toiminnalliset menetelmät lisäävät varhaista vuorovaikutusta ja tuovat sitä perheille tietoisemmaksi vauvan ja vanhemman päivittäisissä hetkissä. Vertaistuella pystyimme tukemaan vanhempien jaksamista, joka on suoraan vaikutuksessa vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutussuhteeseen.

Avainsanat: Varhainen vuorovaikutus, erityisvauvaperheet, vertaistukiryhmä, toiminnalliset menetelmät

Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Johanna Härmä, Milla Kouri	Year	2020
Supervisor	Tarja Jussila, Teija Kynkäänniemi		
Commissioned by	-		
Subject of thesis	Beautiful families with special needs children – Supporting early social interaction skills of families with children with special needs by using practical methods		
Number of pages	64 + 5		

The purpose of this practice - based thesis was to help families with children with special needs to develop early social interaction skills with their children. This thesis was done in collaboration with Oulun seudun omaishoitajat ry and was implemented by organizing six group sessions for families with children with special needs. A different method to support the interaction between the participant mothers and their infants was used during each individual group session. During each group session room was also provided for discussion on parenting, the needs of infants and the importance of networks as a form of support for families. Five mothers and their infants came together six times during the fall of 2019 for the group sessions organized for the purpose of this practice – based thesis.

Early social interaction and meaningful relationships are vitally important for the development of infant as they form the basis for all future development. In fact, the very first forms of interaction between mother and infant take place when the infant is still in the womb. Early social interactions can however be compromised if the child has special needs. The development of children with special needs often mirrors that of other children, however because development is often delayed it is vitally important that development is assisted by use of different stimuli and social interaction. Secure and safe interactions enable the formation of a secure attachment bond and reciprocal relationship with caregiver and these interactions also support the psychological and physical development of the infant. Organizing this group allowed to us to raise awareness about methods that can be used to support early social interactions and how these methods can be put into practice. Organizing the group specifically for families with children with special needs lowered these mothers´ and their children´s threshold for participation and allowed for these mothers to engage with peers.

We conclude that by organizing a peer group and by using practical methods to support early social interactions it is possible to increase social interaction between mothers and their children with special needs and highlight the usefulness of these methods in the everyday life. The peer support that the mothers received from the group promoted their coping and well-being, which are vital elements that need to exist in order for early social interactions to take place between the mother and infant.

Key words: early social interaction, families with children with special needs, peer support, practical methods

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN KUVAUS.....	7
2.1 Opinnäytetyön taustaa	7
2.2 Toimintatutkimus	7
2.3 Tavoite ja tarkoitus	9
2.4 Eettisyys ja luotettavuus	12
2.5 Kuinka ryhmä muodostui?	14
3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS JA KIINTYMYSSUHDE	17
3.1 Vanhemmuus	17
3.2 Varhainen vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä	18
3.3 Sensitiivisyys varhaisen vuorovaikutuksen pohjana	20
3.4 Vastavuoroisuus vuorovaikutuksessa	21
3.5 Vauvan vamma tai sairaus varhaisessa vuorovaikutuksessa	22
3.6 Kiintymyssuhde	25
4 VERTAISTUKIRYHMÄN OHJAAMINEN	28
4.1 Ryhmän elinkaari.....	28
4.2 Ryhmänohjaajan taidot.....	29
5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT VUOROVAIKUTUKSEN TUKENA	32
5.1 Vuorovaikutusleikit	32
5.2 Vauva- ja satuhieronta	34
5.3 Hyvän näkeminen.....	35
5.4 Vuorovaikutustanssi	37
5.5 Värikylpy.....	38
6 TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS.....	41
6.1 Miksi olen täällä?.....	43
6.2 Mistä voin saada tukea?.....	45
6.3 Vauvan läheiskartta.....	47
6.4 Vauvan tarpeisiin vastaaminen.....	49
6.5 Arjesta iloitseminen	51
6.6 Millainen kokemus ryhmä oli?	53

7 OMAT HAVAINNOT JA PALAUTE	55
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Vauvan syntymä on aina uuden alku perheessä. Perheeseen tulee uusi jäsen, jota on usein kauan odotettu ja toivottu. Silti vanhempia voi jännittää, kuinka oppia tuntemaan ja ymmärtämään uuden perheenjäsenen tarpeita ja luoda hänen kanssaan hyvä vuorovaikutussuhde. Varsinkin silloin, jos mukana on erityispiirteitä, jotka luovat haasteita vuorovaikutuksen muodostumiseen, vanhemmat voivat aluksi tuntea olonsa hyvinkin epävarmoiksi.

Varhainen vuorovaikutus on tärkeänä pohjana vauvan hyvän kehityksen ja kasvun kannalta. Se tulee vaikuttamaan koko lapsuuden ja kasvun myötä aikuisuuteen asti. Varhainen vuorovaikutus on määrittävänä tekijänä sosiaalisuuden kehityksen ja oppimisen kannalta. Varhaisella vuorovaikutuksella on siis suuri merkitys ja sen takia olemme hyvin kiinnostuneita tutkimaan ja tutustumaan kuinka perheitä voidaan tukea vuorovaikutuksen luomisessa. Vuorovaikutuksen haasteita voivat kohdata varsinkin perheet, joiden vauvan erityisyys tulee perheelle yllätyksenä syntymän jälkeen, sillä syntynyt vauva ei välttämättä vastaakaan vanhempien ennalta luomaa sisäistä kuvaa vauvastaan ja heidän tulevaisuudestaan. Opinnäytetyössämme haastoimme itsemme ja lähdimme tarkastelemaan toiminnallisin keinoin varhaisen vuorovaikutuksen tukemista erityisvauvaperheiden parissa.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, joka toteutettiin yhteistyössä Oulun seudun omaishoitajat ry:n kanssa. Toiminnallisen osuuden toteutimme ohjaamalla ryhmää, jossa pääpainona oli varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä vertaistuellisessa ryhmässä. Varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen käytimme apuna viittä erilaista menetelmää, jotka esitellään luvussa 5. Valitut menetelmät ovat sellaisia, joita perheet voivat toteuttaa myös itsenäisesti vauvan kanssa. Menetelmät ovat myös sellaisia, että niitä on helppo opettaa myös toiselle vanhemmalle tai lähiverkostolle ja näin myös he voivat hyödyntää menetelmiä vauvan kanssa ollessaan.

2 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN KUVAUS

Luvussa 2 esittelemme opinnäytetyömme taustaa, toimintatutkimuksellista tutkimusotetta, opinnäytetyömme tavoitteet ja tarkoituksen sekä pohdimme opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta. Tässä luvussa olemme myös kuvanneet opinnäytetyömme etenemistä ryhmän markkinoinnin sekä ryhmän kokoonpanon osalta. Varsinaisten ryhmäkertojen toteutusta avaamme luvussa 7 ja opinnäytetyön etenemisen vaiheet (Liite 1.) löytyvät LIITTEET-osiosta.

2.1 Opinnäytetyön taustaa

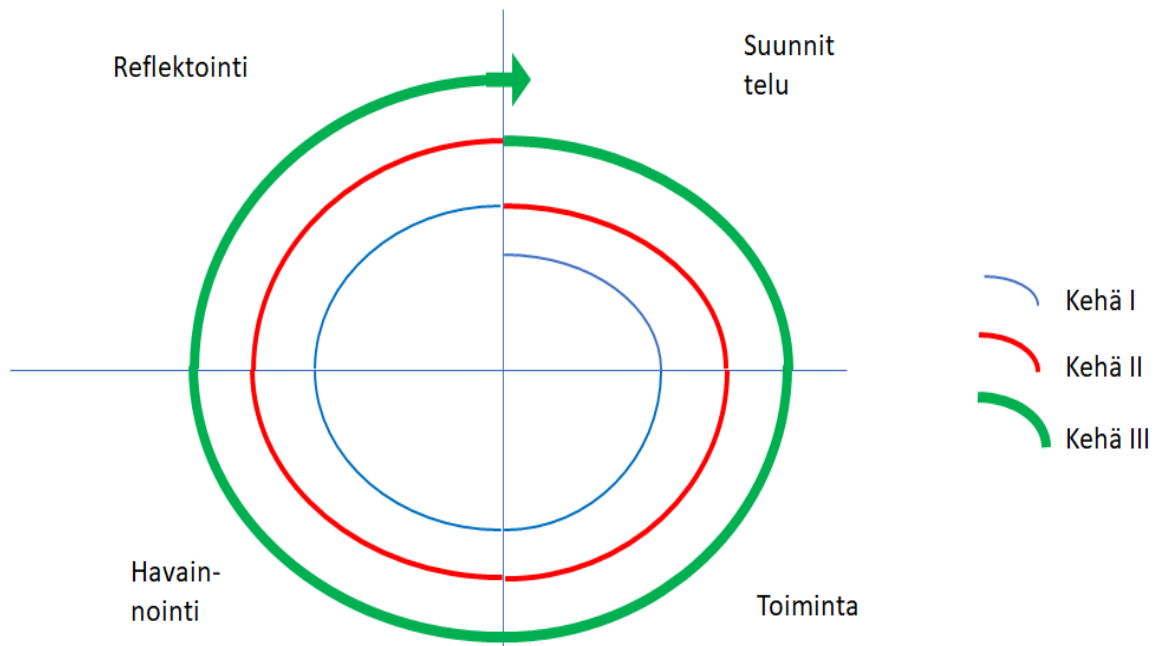
Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa meille oli selvää, että haluamme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jossa esimerkiksi ohjaamme ryhmää tai järjestämme tapahtumapäivän. Koska olemme molemmat kiinnostuneita varhaisesta vuorovaikutuksesta ja vauvaperheiden tukemisesta, päätimme tehdä opinnäytetyön tämän aiheen ympärille. Kartoitettuaamme Oulun vauvaperheille suunnattuja palveluita huomasimme, ettei erityisvauvaperheille ole tarjolla ryhmämuotoista vertaistukitoimintaa.

Kun oma ajatuksemme opinnäytetyöstämme alkoi hahmottua, otimme yhteyttä Oulun seudun omaishoitajat ry:hyn ja esittelimme heille ideamme. Koska hekin innostuivat aiheesta, sovimme, että toteutamme ryhmämme yhteistyössä heidän kanssaan. Samalla saimme opinnäytetyöllemme työelämäohjaajaksi Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijän Salla Jämsénin, joka toimii yhdistyksessä vastaavana perhetyön kehittäjänä. Salla oli meille suurena apuna opinnäytetyö- ja ryhmäprosessin aikana suunnittelussa, markkinoinnissa, ryhmään ilmoittautumisissa ja käytännön toteutuksessa. Lisäksi Oulun seudun omaishoitajat ry tarjosivat tilansa käyttöömme ryhmäkertojen ajaksi, vastasivat ryhmäkertojen tarjoilujen järjestämisestä sekä mahdollisten hankintojen kustannuksista.

2.2 Toimintatutkimus

Toimintatutkimus on tutkimusote, jota sovellettaessa pyritään tuottamaan ja hyödyntämään uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevan käytännön kehittämiseksi.

Tällöin tutkimus nähdään spiraalimaisesti etenevänä kehittämisenä, jossa tutkimuksen eri osavaiheista (*suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi*) muodostuvat syklit seuraavat toisiaan. (Saari 2007, 122.) Tätä peräkkäisten syklien ja niiden muodostaman spiraalin toteutumista kuvaamme Kuviossa 1.

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen spiraalimainen eteneminen (Saari 2007, 123.)

Myös omassa toiminnallisessa opinnäytetyössämme on nähtävillä tutkimuksen spiraalimainen eteneminen. Vaikka pyrimme suunnittelemaan ryhmämme mahdollisimman hyvin etukäteen, jouduimme välillä matkan varrella (*toimintavaihe*) toteamaan, että jokin valmiiksi suunnittelemamme ei toimikaan sellaisenaan kyseisen ryhmän kanssa juuri siinä hetkellä. Tällöin palasimme takaisin *suunnitteluvaiheeseen* ja muovasimme suunnitelmaamme, jotta ryhmä palvelisi ryhmäläisiä mahdollisimman hyvin. Osa tällaisista muutoksista tehtiin ennen seuraavaa ryhmäkertaa, mutta osa muutoksista tehtiin hyvin nopeasti ryhmäkerran aikana. Esimerkiksi lisäsimme ryhmäkerroille kirjallista materiaalia sekä tarjosimme yksilöllistä ohjausta, kun huomasimme ettei alkuperäinen suunnitelmamme kyennyt riittävästi vastaamaan kaikkien ryhmäläisten tarpeisiin.

Toimintatutkimukselle on ominaista, että se tuo esille vanhoja rutiineja ja vakiintuneita toimintatapoja ja kyseenalaistaa niiden toimivuuden nykyhetkessä. Toimintatutkimus voi olla esimerkiksi toimintatapojen kehittämistä tai uusien toimintatapojen kokeilemistä silmiä avaavina ja ajatuksia herättävinä kokemuksina, joiden avulla voidaan nähdä vanhojen rutiinien uudistamisen tarve ja voidaan kehittää niitä korvaavia uusia toimintatapoja. (Saari 2007, 123–124.)

Tutkittavassa ilmiössä toiminnallisessa tutkimuksessa, tutkija on yksi tutkittavan yhteisön jäsenistä tai osallisena toimintaa. Tutkijan perustehtävä toiminnallisessa tutkimuksessa on toimia ongelman ratkaisijana ja sitä kautta löytää muutoksia tutkittavaan prosessiin. Tieto kerätään havainnoimalla ja lähes aina havainnointia voidaan täydentää myös haastatteluilla sekä kyselyillä, jolla voidaan vahvistaa havainnoituja asioita. (Kananen 2014, 27–29.) Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössämme hyödynsimme ryhmän havainnointia sekä osallistavaa havainnointia ja keräsimme palautetta erilaisilla menetelmillä, jotta saimme mahdollisimman luotettavan tuloksen.

2.3 Tavoite ja tarkoitus

Vauvan vamma tai sairaus saattaa herättää perheessä monenlaisia tunteita ja nämä tunteet voivat olla haasteena vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen luomiselle. Tämän vuoksi halusimme opinnäytetyömme avulla lähteä selvittämään *tukevatko toiminnalliset menetelmät varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumista erityisvauvaperheissä*. Toiminnan tavoitteena oli tarjota toiminnallisten menetelmien avulla työkaluja erityisvauvaperheille varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Toteutimme toiminnan ryhmämuotoisena, koska tavoitteenamme oli tarjota samalla myös erityisvauvaperheille kohtaamispaikka, jossa heillä on mahdollisuus saada vertaistuellista tukea toisilta samassa elämäntilanteessa olevilta ihmisiltä.

Ryhmäkertojen teemat valitsimme aihetta tutkimalla ja pyrkimällä löytämään mahdollisimman helppoja arkeen sopivia keinoja varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Tällä tavalla pystyimme myös näyttämään vanhemmille pienten hetkien

merkityksen ja vaikutuksen. Menetelmien valinnassa pyrimme ottamaan huomioon sen, että jokaiselle löytyisi ominainen tapa luoda vuorovaikutusta vauvan kanssa. Toisen mielestä voi olla helppoa laulaa ja lorutella, kun taas toinen luonnostaan hellii vauvaa koskettamalla. Lisäksi valitsemamme menetelmät on suunniteltu tukemaan vauvan eri aisteja ja lisäämään myös kehon hahmottamista ja hallintaa. Menetelmät ovat myös helposti opittavissa sekä niistä löytyy laajasti tietoa myös kirjallisuuden ja internetin avulla, joten perheet voivat halutessaan itsenäisesti perehtyä aiheeseen laajemmin.

Tavoitteenamme oli myös tukea erityisvauvaperheitä luomaan vahva ja luonteva vuorovaikutussuhde vanhempien ja vauvan välille. Tarkoituksenamme oli myös tuoda perheille näkyväksi se, että jokainen hetki vauvan kanssa on arvokas ja merkityksellinen ja jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas yksilö omine piirteineen. Ryhmän tarkoituksena oli antaa perheille myös vertaistukea ja kokemuksia oman osallisuuden merkityksestä. Toivomme että ryhmän aikana solmitut uudet ihmissuhteet muodostuisivat pysyviksi tukiverkoiksi ryhmäläisten elämään myös ryhmän päättymisen jälkeen.

Haimme tutkimuskysymykseemme vastauksia havainnoimalla ryhmäläisiä ryhmäkertojen aikana osallistuvan havainnoinnin keinoin sekä keräämällä ryhmäläisiltä palautetta ryhmäkertojen aikana sekä ryhmän päättymisen jälkeen. Keräsimme palautetta suullisesti viidellä ensimmäisellä kerralla ja viimeisellä kerralla keräsimme palautetta kirjallisesti pyytämällä ryhmäläisiä kirjoittamaan post it- lapuille vastauksia kysymyksiin, jotka olimme suunnitelleet opinnäytetyömme tutkimuskysymystä silmällä pitäen. Jokaisen ryhmäkerran jälkeen kirjasimme myös ylös havaintojamme ryhmästä ja käytimme näitä apuna opinnäytetyön raporttia kirjoittaessamme.

Opinnäytetyömme tarkoitus on tuoda erityisvauvaperheille ryhmämuotoista toimintaa sekä tukea arkeen. Vaikka Oulun seudulla on tarjolla vauvaperheille erilaisia ryhmiä ja vertaistukea, on mielestämme tärkeää huomioida myös erityisvauvaperheiden tarpeet ihan omana kokonaisuutenaan. Erityisvauvaperheiden kohdalla

jo pelkästään kotoa lähteminen voi tuntua haastavalta sekä "tavallisiin" vauvaryhmiin osallistuminen voi tuntua raskaalta ja nostaa erilaisia tunteita pintaan. Myös vanhemmat voivat kokea näissä tilanteissa lapsensa erityisyyden taakkana. Tavoitteenamme olikin, että jokainen perhe saa olla turvallisesti osa ryhmää oman erityisen vauvansa kanssa ja kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta ilman erityisyyden tuomaa painetta.

Alkuperäisenä ajatuksenamme oli, että kaikissa ryhmään osallistuvissa perheissä olisi tällä hetkellä erityisvauva. Tiedostimme kuitenkin, että erityisvauvaperheille tällaisiin uusiin toimintoihin lähteminen voi olla haastavaa ja ryhmäkoko voisi sen vuoksi jäädä pieneksi. Tämän vuoksi päätimme laajentaa ryhmän kohderyhmää siten, että haimme ryhmäämme perheitä, joissa on erityisvauva tai joissa vauva on erityislapsen sisarus. Vanhemman erityislapsen tarvitsema hoito ja huomio voi kuormittaa vanhempien voimavaroja, ja täten olla riskinä myös vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen syntymiselle. Tämän vuoksi halusimmekin tarjota myös tällaisessa tilanteessa eläville perheille mahdollisuuden tukea suhdetaan vauvansa kanssa. Uskomme, että tällä tavoin myös ryhmän vertaistuellinen puoli saa uusia ulottuvuuksia, kun mukana on vanhempia, joilla on erimittaisia kokemuksia erityislapsen vanhemmuudesta.

Ryhmä toteutettiin suljettuna ryhmänä ja tavoitteenamme oli pyrkiä luomaan ryhmään luottamuksellinen ilmapiiri, jossa jokainen uskaltaisi olla omana itsenään omien vahvuksiensa ja heikkouksiensa kanssa. Uskomme, että suljetun ryhmän merkitys korostuu vaikeassa elämäntilanteessa ja haasteissa, joiden parissa ryhmän osallistujat voivat kamppailla. Tavoitteenamme oli, että jokainen ryhmäläinen sitoutuisi osallistumaan ryhmään säännöllisesti ja tätä kautta saisi mahdollisimman kattavan kokemuksen erilaisista toiminnallisista menetelmistä. Lisäksi ryhmään sitoutumisen kautta osallistujien ryhmäytyminen onnistuisi varmemmin.

Oulussa ei ole tällä hetkellä tarjolla vastaavanlaisia erityisvauvaperheille suunnattuja vertaistukiryhmiä, joten tavoitteenamme oli, että ryhmä jatkaisi toimintaansa joko vapaaehtoisvoimin tai Oulun seudun omaishoitajat ry:n tukemana. Lisäksi tavoitteenamme oli, että Oulun seudun omaishoitajat ry saa kokemustietoa tällaisen

ryhmän tarpeellisuudesta ja ryhmäläisten toiveista, jotta he voivat jatkossa hyödyntää projektista saatuja kokemuksia oman toimintansa suunnitteluun.

Sosionomin työssä perheet tulevat olemaan joko suoraan tai välillisesti osa asiakaskuntaa ja varsinkin perhetyön puolella varhaisen vuorovaikutuksen tärkeys ja sen ohjaaminen ja tukeminen ovat tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä. Olemme molemmat kiinnostuneita työskentelemään jatkossa perhetyön parissa, joten siksin halusimme tehdä opinnäytetyön aiheesta, joka palvelee meitä myös työelämässä. Erityislapsiperheet ovat kasvava asiakasryhmä myös sosionomien työkentällä, joten koemme tärkeäksi, että saamme opinnäytetyömme myötä lisäymmärrystä siitä, millaisten asioiden kanssa erityislapsiperheet kamppailevat. Meillä molemmilla on vain vähäisesti kokemusta erityislapsista, joten koemme myös aiheeseen perehtymisen tärkeäksi oman ammattitaitomme kehittämisen kannalta. Tavoitteenamme oli myös kehittyä ryhmänohjaajina sekä saada selkeämpi kuva projektiluonteisen työn suunnittelusta, toteutuksesta sekä loppuraportoinnista.

2.4 Eettisyys ja luotettavuus

Kun lähdetään rakentamaan opinnäytetyötä, on syytä ottaa huomioon siihen liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä sekä tietosuojalainsäädäntöön vaikuttavia asioita. Tarkoitus on lähteä tutkimaan tukittavaa aihetta ammattieettisyyttä kunnioittaen ja yleisiä tieteenalan eettisiä vaatimuksia noudattaen. Tutkijan näkökulmasta tärkeänä tehtävänä on lähteä tuottamaan luotettavaa tietoa tutkittavasta asiasta. Tutkimusta, eli tässä tapauksessa opinnäytetyötä pitää pystyä tarkastelemaan kriittisesti ja siinä ilmenevän informaation pitää olla perusteltua. Tutkimuksen tekemiseen kuuluu oleellisena myös tiedonvälittäminen, johon vahvasti liittyy tulosten julkistaminen ja siihen vaikuttava etiikka. Kaikkia tutkimuksia käytetään hyödyksi yhteiskunnassa ja tutkimukset hyödyntävät myös toinen toisiaan tietoa jakaen. (Pietarinen 2002, 59.)

Tutkimuksemme tutkimuseettisiä näkökulmia pohtiessamme olemme tutustuneet Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen kirjoittamaan teokseen Tutkijan eetti-

set valinnat. Näiden pohjalta pohdimme luottamusta ja eettisyyttä oman tutkimuksemme kannalta. Tutkimuseettisyys näkyy opinnäytetyössämme teoriaosuuden pohjustuksessa ja tiedon hankinnassa. Pyrimme tarkastelemaan tutkimamme aihetta mahdollisimman laajasti eri lähteitä hyödyntäen. Olemme myös lähteiden käytön ohella hyödyntäneet omaa ammatillista taustaamme, joka on auttanut myös ammatillisessa kehittämisessä ja kriittisessä tarkastelussa. Vahva osa opinnäytetyömme teoretiedosta perustuu alan ammatillisiin julkaisuihin ja kirjallisuuteen. Tieteellisen käytännön lähtökohtana on tarkka raportointi prosessin eri vaiheista ja tuloksista sekä lähdeluettelon käyttö. Tällä tavalla saimme myös lisää luotettavuutta opinnäytetyöhömmme.

Opinnäytetyöstämme saamallamme tiedolla on tarkoitus selvittää erityistä tukea tarvitsevien perheiden tarpeita ja toiveita sekä nostaa esille toiminnallisten menetelmien hyödyntäminen varhaisen vuorovaikutuksen syntymisen tukena. Ryhmästä itsestään saamme tietoa sen tarpeellisuudesta ja siitä kokemuksesta minkä ryhmän toiminta ryhmäläisille antaa. Myös mahdollisimman monipuolinen palautteen kerääminen lisää luotettavuutta ja jättää tulkinnan toissijaiseksi.

Ryhmään osallistujien ilmoittautumiset keräsimme Oulun seudun omaishoitajat ry:n sähköisen ilmoittautumisjärjestelmän kautta. (Liite 2.) Koska ryhmä toimi suljettuna ryhmänä, oli ryhmän onnistumisen kannalta tärkeää saada ilmoittautumiset perheistä etukäteen, jotta tiesimme, että ryhmä on sopivan kokoinen sen osallistujien tarpeita ajatellen. Lisäksi näin varmistimme, että ryhmässä käytetyt menetelmät ovat sovellettavissa kaikille ilmoittautuneille perheille. Ilmoittautumisen yhteydessä saatuja tietoja käytettiin kuitenkin vain näihin tarkoituksiin eikä tietoja luovutettu ulkopuolisille. Haluamme myös varjella ryhmäläistemme anonymiteettiä ja tämän vuoksi emme tuo opinnäytetyössämme esille ryhmäläisten tarkempia tietoja vauvojen yhdistävää diagnoosia ja ikähaarukkaa lukuun ottamatta.

Ryhmän ensimmäisellä kerralla keskustelimme ryhmään liittyvistä säännöistä, joissa korostimme jokaisen yksityisyyttä ja sitä että ryhmässä keskusteltuja asioita ei ole tarkoitus jakaa eteenpäin ryhmän ulkopuolella. Opinnäytetyöprosessimme aikana otimme kaikissa toimissamme huomioon sosiaalialan eettiset periaatteet ja

se näkyy muun muassa arvostavassa vuorovaikutuksessa, jokaisen ihmisen aivotlaatuisuuden ja voimavarojen huomioimisessa, luotettavuudessa sekä erilaisuuden hyväksymisessä (Talentia ry 2017, 7).

Eettisyyttä ja luotettavuutta opinnäytetyöhömmme tuo myös tarkasti tehdyt suunnitelmat ja aito ammatillinen kiinnostus tutkimaamme asiaa kohtaan. Opinnäytetyössämme saamme tukea myös Oulun seudun omaishoitajat ry:n toimijoilta, joilla on vahvaa ammatillista tietoa ja taitoa erityisperheiden tarpeista. Koko prosessin ajan tutkimuksemme taustalla ovat kysymykset kenelle, mitä varten ja miksi tätä tietoa keräämme ja ketkä siitä voisivat hyötyä. Nämä kysymykset vahvistavat luotettavuutta ja tiedon aitoutta sosiaalisen vastuun ja kollegiaalisen etiikan näkökulmasta, joiden tarkoitus on korostaa vastuuta toisten tutkijoiden arvostuksesta ja kunnioituksesta tieteen alaa kohtaan. Opinnäytetyössämme toimimme hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen painottamalla tiedon esittämiseen oikeassa valossa sekä huolellisuuteen ja tarkkuuteen teoretiedon oikeellisuudesta.

2.5 Kuinka ryhmä muodostui?

Ryhmän suunnittelu käynnistyi lokakuussa 2018, jolloin sovimme yhteistyöstä opinnäytetyön osalta Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijöiden kanssa. Samalla sovimme, että ryhmäkerrat tullaan toteuttamaan syys-lokakuussa 2019. Koska opinnäytetyömme onnistuminen oli hyvin riippuvainen ryhmän toteutumisesta, päätimme aloittaa ryhmän mainonnan jo kevään ja kesän 2019 aikana. Laadimme ryhmästäämme mainostekstin ja valitsimme haluamamme kuvan ja näiden avulla Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijät muovasivat mainoksen vastaamaan ulkomuodoltaan heidän yhdistyksensä linjaa. (Liite 3.) Opinnäytetyömme kannalta oli ensiarvoisen tärkeää, että mainokset ovat mahdollisimman houkuttelevia, jotta ne innostaisivat kohderyhmäläisiä ilmoittautumaan tulevaan toimintaan. Tämän vuoksi mainoksia tehdessämme meidän tuli ottaa huomioon kohderyhmän ikä, asema ja tietämys aiheesta, jotta mainos kiinnittäisi kohderyhmämme huomion (Vilkka & Airaksinen 2003, 129). Lisäksi otimme nämä asiat huomioon miettiessämme, miten ja missä mainosta tullaan jakamaan.

Oulun seudun omaishoitajat ry on aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä, joten oli luontevaa, että mainosta jaettiin yhdistyksen omilla Facebook-sivuilla. Uskoimme, että tämä väylä tavoittaisi myös hyvin kohderyhmämme ihmisiä. Tämän lisäksi mainosta jaettiin yhdistyksen Hyvinvoiva perhe-hankkeen postituslistalle sekä moniin Oulun seudun vauvaperheiden palveluihin kuten Kiikku-työ, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Oulun Ensi- ja turvakoti ry, alueen neuvolat ja perhetyö, Oulun kaupungin avohuollon ohjaaja sekä kuntoutuspalvelut. Päätimme, että mainonta aloitetaan keväällä yhdistyksen omien kanavien kautta ja kesä- ja elokuussa mainosta jaettiin aktiivisemmin myös muille tahoille sähköpostin välityksellä. Jaoimme markkinoinnin siten, että me hoidimme mainosten jakamisen Oulun ja lähikuntien neuvoloihin, perhetyöhön ja Oulun kaupungin kuntoutuspalveluihin ja Oulun seudun omaishoitajat ry jakoivat mainoksen muihin kohteisiin.

Päätimme, että ryhmäläiset ilmoittautuvat Oulun seudun omaishoitajat ry:n kyselynetin kautta, koska halusimme varmistaa, että ilmoittautumiset rekisteröityvät luotettavan järjestelmän kautta eivätkä esim. katoa roskapostin sekaan. Ilmoittautumisen yhteydessä perheet täyttivät esitietolomakkeen, jossa heillä oli mahdollisuus kertoa haluamiaan asioita perheestään ja omista toiveistaan ryhmän suhteen. (Liite 2.) Ryhmän ilmoittautumisaika oli toukokuu 2019–elokuun loppu 2019. Pitkällä ilmoittautumisajalla halusimme varmistaa, että mainoksella on hyvin aikaa saavuttaa mahdollisimman laaja ihmisjoukko. Koska elokuuhun mennessä ryhmään oli ilmoittautunut vain kolme osallistujaa, ryhmän mainostusta tehostettiin vielä sosiaalisen median kautta ja loppujen lopuksi ryhmään ilmoittautui viisi äitiä vauvoineen.

Esitietolomakkeiden pohjalta meillä oli ennen ryhmän alkua tiedossa, että viidestä vauvasta neljällä on Downin syndrooma ja yksi vauvoista on terve erityislapsen sisarus. Olimme hyvin iloisia, että olimme saaneet ryhmäämme myös perheen, jolla on pidempi aikaista kokemusta erityislapsiperheen arjesta. Samalla eteemme tuli haaste, jota olimme joutuneet kovasti miettimään jo ryhmään ilmoittautumisten aikana. Koska ryhmämme pääteemana on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja kohderyhmänä alle yksivuotiaat lapset, koimme haasteeksi sen, että ryhmässä olisi ollut mukana vauvojen isompia sisarusia. Pelkäsimme, että isompien lasten

mukana olo vaikuttaisi ryhmäläisten avoimeen keskusteluun ja voisi viedä vanhempien keskittymistä pois vauvoista. Onneksi Oulun seudun omaishoitajat ry:ssä oli ryhmän ajan harjoittelussa sosionomiopiskelija, joten sovimme, että tarvittaessa hän voisi toimia ryhmäkerran ajan isompien sisarusten hoitajana sekä muutenkin apuna ryhmäkertojen aikana. Näin pystyimme tukemaan kaikkien perheiden osallistumista ryhmään.

Esitietolomakkeen kautta meillä oli myös tiedossa, että ryhmäläiset olivat ryhmän alkaessa iältään 2kk–1v2kk. Myös tämä tieto auttoi meitä ottamaan ryhmäläiset paremmin huomioon ryhmäkertojen tarkemmassa suunnittelussa. Kaikki ryhmäläiset toivat esitietolomakkeessa esille toiveensa vertaistuesta ja mukavasta yhteisestä tekemisestä yhdessä vauvan kanssa. Myös tämä lisäsi omaa uskoamme tällaisen ryhmän tärkeydestä ja kasvatti entisestään omaa motivaatiotamme ryhmän suhteen.

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS JA KIINTYMYSSUHDE

Tässä luvussa perehdymme syvemmin varhaiseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteeseen vauvan ja vanhemman välillä. Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde rakentuvat vauvan ja turvallisen aikuisen välille ja pikkuhiljaa heidän välilleen rakentuu vastavuoroinen yhteys. Raskauden ja vauvan syntymän myötä voidaan puhua uudesta ihmissuhteesta, jossa roolina on vanhemmuus. Vanhemmuutta ja varhaista vuorovaikutusta saattaa haavoittaa vauvan erityisyys, joka on nostettu teemaksi omassa luvussaan.

3.1 Vanhemmuus

Tamminen (2004, 69–74) määrittelee vanhemmuutta aikuisen ja lapsen väliseksi ihmissuhteeksi. Vanhemmuus ei ole rooli tai velvollisuus. Lapsi ja lapsen olemassaolo tarjoaa aikuiselle mahdollisuuden olla vanhempi. Vanhemman ja lapsen välinen ihmissuhde tuottaa inhimillistä kasvua ja kypsymistä. Vanhempana tärkeänä tehtävänä on muodostaa kiintymyssuhde, joka muodostuu vauvan tarpeisiin vastaamalla. Lapsen kasvun mukaisesti muuttuvat tarpeet vaikuttavat siihen, että aikuinen joutuu etsimään tapoja ja keinoja toimia uudella tavalla vanhempana. Samalla aikuinen hahmottaa omaa vanhemmuuttaan ja rakentaa kuvaa ja käsitystä omasta lapsestaan ja siihen liittyvästä kasvatuksesta.

Vanhemmuus on inhimillisimmillään ajateltuna prosessi, joka ei ole koskaan valmis. Aikuinen peilaa usein omaa vanhemmuuttaan omaan lapsuuteensa ja sitä kautta alkaa rakentamaan omaa vanhemmuuttaan itselleen sopivalla tavalla. (Tamminen 2004, 70.) Voidaan siis todeta, että vanhemmuuden lähtökohtana on kokemus omasta lapsuuden perheestä ja tätä pohjaa vasten kasvaa vanhemmuus itsenäiseksi ja yksilölliseksi kokemukseksi. Vanhemmuus on ainutlaatuinen ja erityinen tehtävä, jota ei kuitenkaan voi erottaa elämän muista osa-alueista, vaan vanhemmuuteen kasvetaan osana muuta ympärillä olevaa elämää. (Kinnunen 2006, 14.)

Vanhempien on tarkoitus olla hoivan, rakkauden, aikuisen mallin ja inhimillisen vuorovaikutuksen tarjoajia lapselleen. Vanhemmuuteen kasvaminen on yksi ihmiselämän vaativimpia kehitystehtäviä. Vanhemmuudessa joutuu kohtaamaan hyvin monenlaisia tunteita ja kokemuksia. Vanhemmuus on vahva vuorovaikutuksellinen tapahtuma ja molempien osapuolien persoonallisuus vaikuttaa vahvasti siihen, millainen vuorovaikutussuhde vanhemmuudesta muodostuu. Molemmat vanhemmat tarvitsevat omaa tilaa ja aikaa vanhemmuuteen kasvamiseen mutta myös ymmärrystä ja tukea puolisoiltaan. Yhteiset keskustelut ja läheisyys ovat tärkeitä rakennuspalikoita vanhemmuuden rakentuessa. (Karling, Ojanen, Sivèn, Vihunen & Vilèn 2009, 78–79.)

Vanhemmuus ja vauvan syntymä voi myös herättää tuoreissa vanhemmissa negatiivisia ja kielteisiä tunteita sekä pelkoa tulevasta. Näistä asioista on hyvä puhua ääneen muun muassa neuvolan tapaamisilla sekä ohjata vanhempia ammattituen piiriin, jossa he voivat avoimesti keskustella tunteista, joita vauvan erityisiin tarpeisiin liittyy. Myös erilaiset järjestöt sekä toimijat voivat olla tärkeässä roolissa perheen alkutaipaleella tukemassa perhettä uudenaikaisessa elämäntilanteessa.

3.2 Varhainen vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä

Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskauden aikana äidin ja sikiön ruumiillisen dialogin muodossa sikiön ollessa vielä äitinsä kohdussa. Myös äidin luomat mielikuvat sikiövauvasta, omasta äitiydestä, vauvan isästä, omista vanhemmista sekä omasta itsestä vauvana luovat pohjaa vuorovaikutukselle ja ovat näin mukana äidin ruumiillisessa dialogissa vauvan kanssa. Myös isä luo omia mielikuviaan, jotka pohjautuvat hänen omiin vuorovaikutuskokemuksiinsa itselle merkittävien ihmisten kanssa. Raskausaikana myös isä voi olla ruumiillisessa dialogissa sikiövauvansa kanssa tunnustelemalla vauvan liikkeitä äidin vatsan päältä. (Siltala 2003, 19.)

Lapsi ja koko hänen tulevaisuutensa rakentuu varhaisten ihmissuhteiden armoille. Lapsen kehitys, kasvu ja hengissä selviytyminen on riippuvaisia siitä, miten hänen lähellään olevat ihmiset häntä kohtelevat ja häneen suhtautuvat. (Tamminen 2004,

46.) Terve lapsi on syntyessään utelias ja hän hakee yhteyttä äitiinsä ja ympäristöönsä eri aistiensa avulla. Äidin hajua, liikkeitä, rytmit ja äänensävyt ovat hänelle tuttuja jo sikiökaudelta ja nämä kutsuvat vauvaa äitiinsä luo. Näihin vauvan merkkeihin äiti vastaa omilla merkeillään, ylläpitää niitä sekä voimistaa vauvansa valmiuksia kiinnittämällä ja kiintymällä. (Siltala 2003, 26–27.) Tämän ympärille kietoutuu ajatus varhaisen vuorovaikutuksen merkityksellisyydestä ja tärkeydestä. Varhainen vuorovaikutus lähtee liikkeelle hyvin pienistä vanhemman ja vauvan välisistä hetkistä, joita voivat olla esimerkiksi hyräilyt, laulelut sekä vauvan viesteihin ja tarpeisiin vastaaminen lohduttamisen, syöttämisen ja sylittelyn keinoin. Varhainen vuorovaikutus on hyvin arkista ja konkreettista yhdessä toimimista vauvan ja vanhemman välillä. Toistuvilla vuorovaikutushetkillä rakennetaan ja muodostetaan vähitellen lapsi-vanhempisuhdetta. (Tamminen 2004, 47.)

Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus lähtee katsekontaktin muodostumisesta. Silmiin katsominen ja katseet on kaikkien ensimmäinen tapa kommunikoida. Katsekontakti toimii peilinä vauvan ja vanhemman välillä sekä vahvistaa vauvan itseyttä ja käsitystä itsestään. Vauvan ja vanhemman välisellä silmiin katsomisella on erityinen merkitys, jonka on tarkoitus vahvistaa vauvaa tuntemaan olonsa nähdyksi ja tuntea olemassaolon merkitys. Katseella viestitetään ajatusta minä näen sinut ja sinä näet minut. Vauva oppii peilaamaan omia tunteitaan vanhemman kautta, kun vanhempi vastaa katsekontaktin kautta vauvan viesteihin ja tarpeisiin. Katsekontakti toimii myös myöhemmässä vaiheessa *”sosiaalisena varmistuksena”*. Jos vauva tuntee epävarmuutta jossain tilanteissa, esimerkiksi hänen ollessaan uuden ihmisen sylissä, hän voi hakea varmistusta ja rohkaisua vanhemmaltaan katsekontaktilla. Hyvässä vuorovaikutussuhteessa vanhempi voi pelkän katseen avulla joko rohkaista tai kieltää vauvaa toimimasta. Lapsi tulee tarvitsemaan sosiaalista varmistusta koko hänen kasvunsa ja kehityksensä ajan. (Tamminen 2004, 55–57.)

Vuorovaikutussuhteessa voidaan puhua kolmesta eri tasosta. Ensimmäinen taso on vauvan ja vanhemman ulkoista käyttäytymistä, johon kuuluvat kaikki vauvan ja vanhemman toiminnot ja tekemiset. Toisella tasolla puhutaan emotionaalisesta ti-

lasta, jossa on mukana vahvasti tunnetaso. Tässä tasossa tunne on vahvasti osallisena vuorovaikutuksen muodostumiseen. Tunne sitoo ihmisen vahvasti toiseen ihmiseen, silloin ylittyy yksilönä olemisen rajallisuus. Sisäinen kokemus liittyy kolmanteen tasoon vuorovaikutuksessa. Sillä tarkoitetaan kokemusta, miten yksilö vuorovaikutuksen ymmärtää ja kokee, mitä kumpikin vuorovaikutukselta haluaa ja mitä vuorovaikutus juuri siinä suhteessa merkitsee. (Tamminen 2004, 49.)

3.3 Sensitiivisyys varhaisen vuorovaikutuksen pohjana

Sensitiivisyys ja emotionaalisuus ovat ominaispiirteitä vuorovaikutussuhteen muodostumisessa. Vanhemman sensitiivisyyteen vaikuttavat vahvasti myös hänelle ominaiset luonteenpiirteet kuten ystävällisyys, herkkyys, avoimuus ja tunneälyllisyys. Näiden ominaisuuksien kautta syntyy kyky olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. (Järvi 2017.) Vauvalla on *tarve elämänhallintaan ja mielihyvään*. Tämä on nähtävissä siinä, että jo aivan vastasyntyneet kääntävät päätään pois päin pelottavasta tai muuten epämiellyttävästä esineestä ja hakevat katseellaan jotain miellyttävämpää. He myös toimivat samoin, jos vanhempi on läsnä fyysisesti muttei henkisesti, vaan on sulkeutunut omiin ajatuksiinsa. Vauvat aistivat herkästi ympäristönsä tunneilmapiiriä ja sitä, miten heitä hoivataan. Vanhempien tehtävänä on tyydyttää lapsen sekä fyysisiä (ravinto, uni jne.) että sosiaalisia (seurustelu, hellyys, turva jne.) tarpeita siten että ikäviä tuntemuksia seuraa aina myönteinen lohdun ja mielihyvän kokemus. Näistä ikävistä myönteisiksi muuttuneista kokemuksista alkaa kehittyä lapsen tunteiden säätelyn perusta. Kun lapsi elää tunneilmastossa, jossa hän kokee paljon myönteisiä tunteita, turvaa, kiintymystä ja yhteenkuuluvuutta sekä rakentavaa vuorovaikutusta, on hänen helpompi ryhtyä rakentamaan sosiaalisia taitojaan. (Juusola 2017, 32.) Opinnäytetyössämme vauvojen sosiaaliset halut ja kyvyt ovat kaiken toiminnan pohjana. Ryhmäkerroilla pyrimme tekemään tätä näkyväksi ja tukemaan vanhempia näiden tarpeiden huomiointiin sekä omalla esimerkillämme että keskustelemalla aiheesta vanhempien kanssa ryhmäkertojen aikana.

Äidin sensitiivisyys on vahvasti yhteydessä vauvan sosiaalisen kehityksen ja käyttäytymisen kanssa. Sensitiivisyydellään ja läsnäolollaan vanhempi rohkaisee ja

ohjaa vauvaa yhteiseen vuorovaikutukseen. Sensitiivinen vanhempi on avoin vauvan viesteille ja osaa vastata vauvan tarpeisiin vuorovaikutussuhteessa. Vanhempi ymmärtää ja tulkitsee vauvan viestejä ja havainnoi hänen olemassaoloansa välittämällä viestejä takaisin vauvalle ilmein ja elein. Vanhempi toimii niin sanotusti "peilinä" vauvalle. Sensitiivinen vuorovaikutus vahvistaa psyykkistä ja sosiaalista kehitystä jo varhaisista päivistä lähtien. Vauvan minuuden kehityksen kannalta on tärkeää saada kokemus huomatuksi tulemisesta. Sensitiivinen vanhempi toimii tukena varhaisen kiintymyssuhteen luomisen mahdollistajana, joka tukee vauvan kehityksen muodostumista myös myöhemmällä iällä. (Kivijärvi 2003, 252.)

Sensitiivisessä vuorovaikutuksessa parhaimmillaan vauva ja vanhempi viestivät toisilleen vastavuoroisesti. Vanhempi toimii vauvan tarpeiden tulkitsijana ja molemmat osapuolet saavat kokemuksen keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja yhteenkuuluvuudesta. Vanhemman vastatessa vauvan tarpeisiin vauva saa kokemuksen olemassaolostaan. Tätä kautta vauvasta kehittyy sosiaalisesti taitava toimija pikkuhiljaa ensin vanhemman ja sitä kautta myös muiden ympärillä olevien ihmisten kanssa. (Kivijärvi 2003, 254.)

3.4 Vastavuoroisuus vuorovaikutuksessa

Vuorovaikutuksessa merkityksellistä on vastavuoroisuus. Vastavuoroisuudessa molemmat osapuolet ovat aktiivisia osallistujia ja yhdessä rakentavat vuorovaikutusta toistensa välille. Vauva harjoittelee vastavuoroisuutta jo kohdussa ollessaan. Kohdussa potkiminen aiheuttaa äidin kehossa tiettyjä reaktioita ja saa äidin tuntemaan vauvan vatsassaan. Äidin tuntemat potkut ja liikkeet konkretisoivat vauvan olemassaoloa. Myös itkulla on suuri merkitys. Kun vastasyntynyt itkee, se viestittää heti vanhemmille vauvan tarpeesta. Näistä hetkistä muodostuu vastavuoroisia vuorovaikutushetkiä. (Tamminen 2004, 47.)

Vauvan ja vanhemman vuorovaikutushetkistä on tärkeä pystyä huomaamaan vuorovaikutuksen aloitus- ja päättymishetki, koska aloituksen ja lopetuksen hahmottaminen tukee vastavuoroisuuden muodostumista ja sitä kuvataan varhaisen vuo-

rovaikutuksen inhimilliseksi perusominaisuudeksi. Jos vuorovaikutustilanteet jäävät vajavaiseksi ja avoimiksi se lisää epävarmuutta vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen välille. (Tamminen 2004, 47–48.)

Vauva lähtee vuorovaikutukseen usein katsekontaktilla häntä hoitavan ihmisen kanssa. Myös vauvan itku, jokeltelu ja muu elekieli viestii vuorovaikutuksen mahdollisuudesta ja halusta. On tärkeää, että vanhempi on valmis aloittamaan vuorovaikutuksen vauvan kanssa silloin, kun vauva sitä itse tarjoaa. Vanhempi voi tehdä aloitteen juttelemalla ja silittelemällä vauvaa sekä hakemalla vauvan katsekontaktia. Vauva viestittää pienin elein myös vuorovaikutuksen päättymishetkestä. Kun vauva kääntää katseensa pois, hän kertoo vuorovaikutustilanteen päättyneen. Tällöin myös sensitiivinen vanhempi oppii hahmottamaan vauvan kykyjä toimia vuorovaikutustilanteissa. Vastavuoroinen vuorovaikutus viestittää vauvalle elossa olemisen kokemusta ja sitä kautta hänelle muodostuu inhimillinen yhteys maailmaan. Vuorovaikutuskyvyltään taitavaa vauvaa pidetään usein helppohoitoisena, sillä hän on valmis vuorovaikutukseen, osaa ilmaista tarpeitaan ja on sitä kautta tyytyväinen. Vauva saattaa olla myös herkkä ja tarkkaavainen havainnoissaan aikuisen toimintaa ja mukautua aikuisen tarjoamiin viesteihin. Vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä voi olla vauvalle myös haaste ja tämä vaatii vanhemmalta keinoja löytää ja muodostaa vuorovaikutussuhde vauvan kanssa. (Tamminen 2004, 47–48.)

3.5 Vauvan vamma tai sairaus varhaisessa vuorovaikutuksessa

Useiden tutkimusten mukaan lapsen sairaus tai vamma synnyttää alkuvaiheessa vanhemmissa tuntemuksia, jotka muistuttavat omaisen kuoleman aiheuttamia suruvaiheita. On siis kyseessä menetys, jolla on monta kerrosta. Ensimmäinen kerros on vanhempien luopuminen kuvitellusta terveestä lapsesta, toinen kerros sisältää lapsen tulevaisuuden ja kolmas luopumisen kerros liittyy vanhempien omaan elämään tavoitteineen ja projekteineen. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 41.) Raskausaika valmistaa sekä vanhempia että vauvaa toistensa tunnistamiseen ja se onkin tärkeä elementti varhaisessa vuorovaikutuksessa. Vauvan vammaisuus tai sairaus voi aiheuttaa tunnistamisen pitkittymisen, joka voi

olla ensimmäinen este vuorovaikutukselle. Vauva ei vastaakaan vanhempien luomaa sisäistä kuvaa ja heistä voi tuntua vaikealta muokata kuvaa yhteensopivaksi todellisen vauvan kanssa. Äiti voi kokea, että vauva ole hänen vaan sairaalan tai ettei hän ole tällaista vauvaa odottanut tai halunnut. (Kalland 2003, 192–193.)

Tieto vauvan sairaudesta tai vammasta aiheuttaa usein vanhemmille huolta vauvan kehityksestä ja tulevaisuudesta. Jo synnytyssairaalassa ajatukset lapsen koulunkäynnistä, murrosiästä ja aikuisuudesta heräävät ja tulevat mukaan vuorovaikutukseen. Vanhempien kuvitelmat voivat olla lopullista todellisuutta synkemmät ja mielikuvat vauvan tulevaisuudesta kaventuneet. Myös vanhemman oma itsetunto voi kokea kolauksen, jos hän ei olekaan unelmalapsen unelmavanhempi. Vanhempi voi myös kokea olevansa viallinen tai syyllinen siihen, että vauva ei synny terveenä. (Kalland 2003, 195.) Syyllisyyden tunteminen voi olla myönteinen merkki siitä, että vanhempi kokee vauvan omakseen ja haluaa pitää hänestä huolta. Toisaalta syyllisyys on myös lamauttava tunne, joka häiritsee vanhemman mahdollisuuksia toimia lapsensa tukena. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 42.)

Vanhempien on myös luovuttava monesta aiemmin itsestään selvästä ajatuksesta lapsensa tulevaisuuteen liittyen. Vanhemmat voivat kokea arjesta ja vauvaan liittyvästä erityishoidosta ja hoivasta selviytymisen lähes ylivoimaisen raskaaksi. Tällaisissa tilanteissa on vaarana, että vanhempien oma tunnetila välittyy vuorovaikutukseen ja dialogi vauvan kanssa voi vääristyä tai sammua. (Kalland 2003, 195–196.) Vanhempi saattaa kokea myös paineita ympäristöstä. Muiden ihmisten katseet ja kommentit voivat aiheuttaa jopa jännittyneisyyttä tai luoda sosiaaliset tilanteet haastavaksi vauvan kanssa. Erityisintuentarpeen ilmentyessä on tärkeää tarjota perheelle monipuolista tukea ja apua. Vertaistuen merkitys on tärkeä ja tänä päivänä muun muassa sosiaalinen media tarjoaa tähän matalan kynnyksen jakaa ajatuksia sekä seurata muita samassa tilanteessa olevia perheitä.

Tutkija Anders Gustavsson on todennut, että vammaisen lapsen syntyminen voi usein merkitä palaamista perinteiseen roolijakoon, jossa äiti omistautuu pääasi-

assa vammaiselle lapselle. Tämä voi johtaa muista elämänprojekteista luopumiseen ja sitä kautta vaikuttaa alentavasti itsetuntoon. Tällainen roolijako on raskas ratkaisu äidille, mutta myös vaara parisuhteelle. Jotta vanhempien kuormittuminen olisi mahdollisimman tasapuolista, on tärkeää, että molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus myös kodin ulkopuolisiin elämänprojekteihin ja vanhemmat osallistuvat lasten ja kodin hoitoon tasapuolisesti (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 41.)

On todettu, että tietyt tekijät voivat haitata vanhempien ja vauvan kiintymyssuhteen kehittymistä. Näistä erityisen tärkeitä tekijöitä ovat syömiseen ja syöttämiseen liittyvät haasteet, vauvan poikkeava ulkonäkö sekä äidin ja vauvan erossaolo synnytyksen jälkeen. Joskus kaikki edellä mainitut riskitekijät toteutuvat samalla kertaa. Syöminen ja syöttäminen ovat tärkeä osa äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Imetystilannetta pidetään ihanteellisena vuorovaikutustilanteena äidin ja vauvan välillä, koska siinä katsekontakti on optimaalisella etäisyydellä ja ihokontakti sekä äidin sydämenlyönnit luovat pohjaa turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Lisäksi imettäessään äiti erittää hormoneja, jotka herkistävät hänet vastaanottamaan vauvan viestejä, joten imettämällä on myös fysiologista merkitystä kiintymyssuhteen muodostumiselle. Lapsen sairaus tai vamma voi estää imetyksen onnistumisen. Tämä voi olla pettymys äidille ja voi myös herättää äidissä riittämättömyyden tunteita. Myös vauvan vaikeat syömisongelmat voivat olla vanhemmille hyvin ahdistavia, koska ne voivat aktivoida vanhemmissa pelkoja vauvansa menettämisestä. (Kalland & Maliniemi-Piispanen 1999, 42–43.)

On havaittu, että vauvan ulkonäöllä on tärkeä merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Terveen vauvan ulkonäkö viehättää vanhempia ja herättää heissä hoivamisviettiä. Sen sijaan esimerkiksi keskosvauvan normaalia kapeammat kasvot, vauvan vaisut tai vaikeasti tulkittavat viestit tai poikkeava lihasjänteisyys voivat heikentää vanhempien herkkyyttä tulkita ja vastata vauvansa viesteihin. Vauvan erityistarpeet haastavat vanhempien valmiuksia olla vuorovaikutuksessa vauvansa kanssa ja vanhempi voi kokea, että hän ei kykene lohduttamaan tai ilahduttamaan vauvaansa. Kun vauva ei reagoi vanhemman sisäisen ja tiedostamattoman oletusmallin mukaisesti, vanhempi voi helposti kokea itsensä torjutuksi. Jotta vanhempi

jaksaisi ylläpitää ja parantaa kontaktiaan vauvaansa, hän tarvitsee siihen tukea ja ohjausta. (Kalland 2003, 195–196.) Tarjoamalla erityisvauvojen vanhemmille työkaluja vuorovaikutuksen tukemiseen, tuemme samalla vauvojen kokonaisvaltaista kehitystä. Tämän vuoksi on siis erityisen tärkeää, että vauvan kehitystä tuetaan sopivien virikkeiden ja vuorovaikutuksen keinoin.

3.6 Kiintymyssuhde

Psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby on tutkinut paljon lasten ja heidän vanhempiansa välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteita. Havaintojensa pohjalta Bowlby kehitti kuuluisan kiintymyssuhdeteorian. (Nurmiranta ym. 2009, 142.) Teoria perustuu vauvan ja vanhemman väliseen suhteeseen, josta tunnusmerkkinä on vahva tunneside, joka pitää sisällään molemminpuolista tyydytystä tuovia elementtejä (Korhonen & Sukula 2004, 17). Kiintymyssuhdeteorian keskeinen ajatus on se, että kiintymyssuhteet voivat kehittyä joko turvallisiksi tai turvattomiksi varhaislapsuuden aikana. Teorian mukaan myös se, että pienellä lapsella on mahdollisuus muodostaa kiintymyssuhde muutamaan henkilöön, joista yksi on muita tärkeämpi, luo pohjan hyvälle kehitykselle. Noin kolmen kuukauden ikäisenä lapsi oppii erottamaan häntä hoitavan henkilön muista ihmisistä, mutta vasta n. puolen vuoden iässä lapsella voidaan havaita varsinaista kiintymyskäyttäytymistä. Tällöin lapsi etsii, ylläpitää ja säätelee läheisyyttä esimerkiksi yrittämällä takertua äitiinsä tämän lähtiessä. Kiintymyssuhde syntyy siis vähitellen lapsen kehityksen ja lapsen elämässä oleviin ihmisiin tutustumisen myötä. (Rusanen 2011, 57–58.)

Kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä vaikutus ihmisen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen (Rusanen 2011, 57) ja se tulee näkymään hänen leikeissään, ystävyysuhteissaan sekä aikuisiässä hänen parisuhteessaan sekä omassa vanhemmuudessaan. Lapsi muodostaa oman kiintymyssuhteensa molempiin vanhempiinsa. Tapa, jolla lapsi kiinnittyy omaan äitiinsä, heijastuu vahvemmin lapsen persoonallisuuden joustavuuteen ja keskittymiskykyyn, kun taas kiintymyssuhde isään heijastuu usein lapsen sosiaalisiin taitoihin, osaamiseen ja

vertaissuhteisiin. Leikeissään ja läheisissä ihmissuhteissaan lapsi toistaa niitä hoidon ja rakastamisen malleja, jotka hän on saanut omilta vanhemmiltaan. (Juusola 2017, 113.)

Turvallisen kiintymyssuhteen luomisessa on olennaista, että vanhempi on herkkä lapsen viesteille ja vastaa hänen tarpeisiinsa ikätason edellyttämällä tavalla. Turvallinen kiintymyssuhde luo vahvan perustan hyvälle perusluottamukselle ja itse-tunnon kehitykselle sekä tuo lapselle tunteen, että hän on arvokas ja rakastettu. (Juusola 2017, 116.) Mikäli lapsen hätään ei toistuvasti vastata tai aikuisen reagoititapa on epäjohdonmukainen, voi lapselle kehittyä vähitellen *turvaton kiintymysmalli*, jonka seurauksena lapsi voi esimerkiksi oppia, ettei tunteita kannata ilmaista, maailmassa pitää pärjätä omin avuin (Juusola 2017, 117) tai hän saattaa hakea huomiota mm. huutamalla tai vaatimalla (Rusanen 2011, 67). Mikäli turvallista ja riittävää hoivaa ei löydy lapsen kotoa, lapsi voi etsiä korvaavan suhteen isovanhemmista, muista sukulaisista tai vaikkapa harrastuspiireistä. Kiintymyksen syntymisen edellytyksenä on kuitenkin suhteen pitkäaikaisuus ja vahva läsnäolo. (Juusola, 2017, 115.)

Joskus kiintymyssuhteen kehittymistä saattavat häiritä, hidastaa ja jopa estää erilaiset lapseen, vanhempiin tai tilanteeseen liittyvät tekijät. Esimerkiksi ennenaikainen syntymä keskeyttää raskaudenaikaisen vanhemmuuteen kypsymisen, jolloin vanhemmat voivat kokea olevansa epäkypsiä vanhemmuuteen. Vauvan varhaisvaiheen sairaudet ja niiden vaatima osastohoito eivät anna vanhemmille samantilaista tilaa tutustua ja hoivata vauvaa kuin koti. Toisaalta vanhemmat eivät välttämättä myöskään uskalla kiintyä lapseen, mikäli taustalla on varhaisvaiheessa ilmenneitä terveydellisiä ongelmia, jotka lisäävät vanhempien huolta, pelkoa ja häntä lapsen puolesta. Vanhempien lisäksi edellä mainitut tekijät vaikuttavat myös lapsen kokemukseen. Häntä hoitavat monet hoitajat ja sairaalan teho- tai vuodeosaston ärsykeympäristö poikkeaa totutusta ja siitä, mihin lapsen elimistön kypsyys antaisi mahdollisuuksia. Hän voi joutua kokemaan tavanomaisesta poikkeavia ja joskus myös kivuliaita toimenpiteitä. Lisäksi sairauden, voimavarojen vähyden tai elimistön epäkypsyyden vuoksi vauva ei jaksakaan olla vuorovaikutuksessa

muiden ihmisten kanssa. Lapsen ja vanhempien kokemukset voivat heijastua vuorovaikutukseen vielä pitkään kotiutumisen jälkeen. (Korhonen & Sukula 2004, 21–22.)

4 VERTAISTUKIRYHMÄN OHJAAMINEN

Vertaisryhmätoiminta muodostaa samankaltaisessa tilanteessa oleville ihmisille tukiverkoston, jossa samoja asioita kokeneilla ihmisillä on mahdollisuus jakaa tunteuksiaan, kokemuksiaan ja tietoa ja tätä kautta he saavat tukea toisiltaan. Ryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisessa asemassa keskenään, joten ohjeita ei jaella ylhäältä päin. Yhteisten kokemusten ja yhteisen kielen kautta he voivat ymmärtää toisiaan asiantuntijoita paremmin ja näin ollen he voivat myös auttaa toinen toisiinsa. Vertaistuki ei itsessään ole tarkoituksenhenkistä toimintaa vaan se on itseään ruokkiva sosiaalinen prosessi. Jotta ryhmässä on enemmän emotionaalista lämpöä ja tukea, kiinteyttä ja päämäärätietoista toimintaa, vertaistukiryhmän suositeltava koko on 6–10 henkilöä. Vertaistukiryhmissä voi muodostua ystävyys-suhteita, jotka tarjoavat uutta, jatkuvampaa tukea. Yksi esimerkki vertaistukiryhmästä on vanhempainryhmät, jotka auttavat perheitä pääsemään eroon perheen eristäytymisestä. Ne voivat olla vuosia yhdessä, mutta sisältö, tapaamistiheys ja tavoitteet muuttuvat ryhmän tarpeiden mukaan. (Kinnunen, 2006, 35–37.)

Ryhmätoiminnan perimmäinen tarkoitus liittyy sen tehtävään, joka jokaisella ryhmällä on taustalla. Ryhmätoimintaa miettiessä lähdetään pohtimaan ensimmäisenä ryhmätoiminnalle tavoitteita ja syitä ryhmän tarpeisiin nojaten. Ryhmänohjaajalla pitää olla selkeänä mielessä ryhmän toiminnan punainen lanka eli ryhmän perustehtävä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 15.) Ryhmiä on olemassa monenlaisia ja eri tarkoituksia varten. Niiden toimintaa ja tarkoitusta voidaan suunnitella ryhmän rakenteen ja toiminnan mukaan. Rakenteen mukaan suunnattuja ryhmiä ovat muun muassa pienryhmät, avoimet- tai suljetut ryhmät. Tarkoituksen mukaan järjestettyjä ryhmiä ovat usein harrasteryhmät, keskusteluryhmät sekä erilaiset vertaisryhmät. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 17–18.)

4.1 Ryhmän elinkaari

Ryhmä muodostaa toimiessaan elinkaaren ja sen ajallista kulkua kutsutaan ryhmän prosessiksi. Ryhmä etenee eri kehitysvaiheiden kautta ja jokaisella vaiheella on ryhmän kehittymisen kannalta oma roolinsa. Ryhmätoiminta alkaa ryhmän

muotoutumisesta ja tässä kohtaa tapahtuu ryhmäytyminen. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24.) Ohjaajan rooli ryhmän alussa on usein merkittävä ja siinä tarvitaan sensitiivistä työtettä, jotta ryhmän muotoutuminen lähtee käyntiin. Muotoutumisen jälkeen syntyy kiintymysvaihe, jota voidaan kutsua myös tietyllä tapaa voimaantumiseksi. Ryhmäläisten välille alkaa muodostumaan luottamussuhde ja heidän välilleen syntyy vastavuoroisuutta. Ryhmän muotoutumisen jälkeen siirrytään yhteiseen toimintaan ja ryhmäläiset toimivat tietäen ja tuntien ryhmän dynamiikan ja tavoitteet ja osaavat suhteuttaa omat tavoitteensa ryhmätoiminnalle sen mukaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24–25.)

Opinnäytetyössämme ryhmän toiminnan ja tarkoituksen yksi lähtökohta on vuorovaikutuksellisuus ja yhteisöllisyys. Ryhmässä on tärkeää havainnoida ihmisten erilaisia tapoja kommunikoida ja toimia vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutus on prosessi, jota johtaa sanalliset ja sanattomat viestit. Ryhmän ohjaajan tulee pystyä järjestämään turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen pystyy toimimaan vuorovaikutuksellisesti ja antamaan tilaa, jotta jokaisella on mahdollisuus osallistua.

Ryhmän prosesseihin kuuluu myös ryhmästä luopuminen ja ryhmän loppuminen. Siihen tulee myös varata aikaa ja sen esille tuominen on tärkeää ryhmän aikana. Varsinkin hyvin vertaistuellisissa ryhmissä ryhmän loppuminen voi nostaa esille erilaisia tunteita ja ohjaajan tehtävä on osata ohjata ja keskustella ryhmän kanssa mahdollisista muista ryhmistä tai toiminnoista joihin ryhmäläiset voivat jatkossa liittyä. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25–26.) Ryhmät ja vertaistuki ovat usein voimavara varsinkin haastavissa elämäntilanteissa ja ne antavat kokemuksen siitä, ettei ole tilanteessa yksin. Viimevuosina vertaistuelliset ryhmät ovat selkeästi olleet suuressa kasvussa. Sosiaaalialalla myös vertaistukiohjaajat sekä kokemusasiantuntijat ovat yksi auttamismuoto, jota voidaan käyttää tukena erilaisissa elämän kriisikohdissa muun ammattiavun ohella.

4.2 Ryhmänohjaajan taidot

Oman ryhmämme osalta jaoinme vastualueet omien vahvuuksiemme mukaan.

Johanna ohjasi ryhmäkertojen alku- ja loppulaulut ja toiminnallisten osuuksien ohjauksen jaoimme tasapuolisesti. Toisen ohjatessa toimintaa, toinen ohjaaja huolehti ajan käytöstä ja toimi ohjaajan ja ryhmäläisten apuna. Ryhmän ohjaamista tuki molempien aito kiinnostus aihetta kohtaan sekä se, että tunnemme toisemme sen verran hyvin, että yhteistyö sujui luonnostaan. Olikin tyypillistä, että ryhmäkerroilla toinen jatkoi keskustelua automaattisesti siitä mihin toinen jäi. Saumaton yhteistyö ja kiinnostus ryhmää kohtaan välittyi myös muille ja saimme siitä positiivista palautetta. Ryhmäkerroilla pyrimme siihen, että tarjosimme aiheita ja ideoita ilman yläpuolelta ohjaamista ja neuvomista. Ohjaajina havainnoimme ryhmäläisten vanhemmuutta ja sensitiivisesti pyrimme huomioimaan asioita, joita nostimme keskusteluun. Ammatillisuutemme ohjasi meitä toimimaan kunnioittavasti ja lempeästi jokaisen vanhemmuutta ja mielipiteitä kohtaan.

Itse koimme ryhmänohjaamisessa hyödyksi ja vahvuudeksi omat taustamme. Millalla on vahva ammatillinen tausta perhetyöstä sekä aiempaa kokemusta vertais-tuellisen ryhmän ohjaamisesta. Lisäksi hän on käynyt esimerkiksi vauvakynkkä- ja lapsihierontakoulutukset, joiden antia hyödynsimme sekä toiminnallisissa tuoki-oissa että keskusteluissa. Johannan aiempi fysioterapeutin ammatti on tuonut mukanaan paljon kokemusta erilaisten ryhmien ohjaamisesta sekä ymmärrystä esi-merkiksi kosketuksen tärkeydestä. Lisäksi hänellä on paljon kokemusta vertais-tuellisista ryhmistä sekä vanhemmuuden mukanaan tuomaa tietoa. Lisäksi Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijältä Salla Jämséniltä saimme myös apua vauva- ja satuhieronnan suunnitteluun ja ohjaamiseen ja hänen kautta saimme myös vahvaa erityislapsiperheiden elämään liittyvää osaamista.

Kaukkila ja Lehtonen (2007, 63–73) ovat oppaassaan nostaneet hyvin esille ryhmänohjaajan tärkeimpiä tehtäviä. Ryhmän ohjaajan on tärkeä tunnistaa omat vahvuutensa ryhmänohjaamisen kannalta. Ryhmän alkuvaiheessa ohjaaja kertoo selkeästi oman roolinsa ja toimii ryhmän toiminnan kannalta ryhmän ylläpitäjänä. Ohjaaja luo pohjaa ryhmän luottamuksen muodostumiselle omalla toiminnallaan. Ohjaajan tulee pystyä toimimaan sensitiivisesti ja avoimesti, huolehtimalla kuitenkin oman roolinsa toiminnan tarkoituksen mukaan. Joskus ryhmä saattaa imaista mukaansa ja roolien pitäminen on haastavaa. Toimivan ryhmän kannalta on kuitenkin

tärkeää, että ohjaaja toimii osana ryhmää, mutta toimii puolueettomana ja niin sanotusti sivusta seuraajana ja tukijana tarpeen mukaan. Ohjaaja myös seuraa ja valvoo ettei prosessit ryhmässä käy kenellekään liian vaativiksi ja toiminta on tavoitteen mukaista. Ohjaajan tulee pystyä heittäytymään ja tarvittaessa muuttamaan ennalta sovittuja suunnitelmia ryhmän tarpeiden mukaisesti.

Koemme, että sosiaalialan yksi keskeisin työmuoto tulee tulevaisuudessa olemaan vahvemmin ryhmämuotoisissa palveluissa. Sen avulla pystytään yhdistämään palvelun avun tarjoaminen sekä vertaistuki. Ryhmän avulla voidaan osallistaa sekä tarjota vaikuttamismahdollisuuksia moneen elämän osa-alueeseen sekä ryhmämuotoiseen toimintaan resurssoinnilla pystytään toimimaan kustannustehokkaasti ryhmätoiminnan vaikuttavuuteen nojaten.

5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT VUOROVAIKUTUKSEN TUKENA

Työmenetelmänä taidelähtöiset ja luovat menetelmät tarjoavat monia mahdollisuuksia, sillä niiden avulla esimerkiksi työntekijä voi saada lisää syvyyttä toimintaansa asiakkaidensa kanssa sekä antaa heille uutta näkökulmaa oman elämänsä sekä itsensä tarkasteluun yksilöinä ja yhteisön jäseninä. Luovat menetelmät voivat tarjota asiakkaan arkeen sekä työntekijän omaan työhön tekemisen iloa sekä uskallusta uuden etsimiseen. Niiden avulla voidaan myös vahvistaa ryhmän yhteisöllisyyttä ja osallisuutta yhteistoiminnallisuuden ja yhteisen tekemisen kautta. Taustalla on tietoisuus siitä, että oleellista ei ole itse toiminnan tulos, vaan se, mitä tapahtuu työskentelyprosessissa. Taiteen avulla on mahdollista päästä toiminnallisen tekemisen kautta keskusteluun, jossa ihminen rohkaistuu löytämään erilaisia ja uusia näkökulmia pohtimiinsa asioihin. Tällainen toiminta vahvistaa hänen motivaatiotaan omien ongelmiansa tarkasteluun ja hän saa rohkeutta etsiä elämäänsä uutta aktiviteettia. Samalla keskustelu on yhdessä jakamista ja kokemista, joka voi pienenä hetkenä antaa jokaiselle tunteen toisen läheisyydestä. Taide tarjoaa sosiaalialan työhön laajat mahdollisuudet. Taide luo tilanteita, joissa ihmisellä on mahdollisuus päästä kuvaamaan omia kokemuksiaan, tutustumaan omiin ja toisten tunteisiin, rakentamaan persoonallista identiteettiään ja tarkastelemaan elämäänsä kuuluvia erilaisia vaihtoehtoja. Tällöin oma luovuus ja koko prosessi tarjoaa mahdollisuuden voimaantumiseen, itsetunnon vahvistamiseen, oman arvostuksen lisääntymiseen ja vuorovaikutuksen rakentamiseen toisen kanssa. (Nietosvuori 2008, 136–137.)

5.1 Vuorovaikutusleikit

Yhdessä olo on vauvan leikkiä. Se voi olla vuoroin päristelyä, ääntelyä, tarttumista ja keinumista. Mistä tahansa arkisesta tilanteesta voi tehdä leikkihetken, kun vain pysähtyy vauvan äärelle. Oleellisinta on kokemus yhdessä tekemisestä ja siihen erilaiset laulut ja lorut voivat antaa lisäsävyjä ja suuntaa. Läsnäolo, vauvan tunteisiin reagointi, hetkeen sopiva iloinen leikki, laulu, loru tai hellittely rakentavat vauvalle kokemusta hyvästä yhdessäolosta. Laulut ja lorut voivat tarpeen mukaan olla joko rauhoittumista tai aktiivisuutta tukevana apuvälineenä vanhemman ja lapsen

välisessä vuorovaikutuksessa. (Hakala 2011, 10–11.) Kehittyessään pelkät rauhoittavat sylileikit eivät enää riitä vauvalle, vaan hän alkaa nauttia vauhdikkaimista leikeistä kuten köröttelystä, keinuttamisesta, ylös heilauttamisesta, jalkoja pitkin laskemisesta ja pyörittelystä pehmeällä alustalla. Nämä aktiivisemmat ja vauhdikkaammat leikit ovat tärkeitä myös vauvan kehittyvän tasapainoistin ja motoriikan kannalta. Ne myös vahvistavat ja lujittavat vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. (Salo & Tuomi 2008, 45.)

Ryhmäkertojen aikana tekemiemme havaintojen perusteella laulut ovat hyvä vuorovaikutuksen tukemisen väline. Laulujen ja lorujen aikana toteutui luonnollisella tavalla vauvan ja äidin välinen katsekontakti, läheisyys, vauvan ihastelu ja äiti ja vauva saivat yhteistä mukavaa tekemistä. Laulujen ja lorujen aikana äidit saivat myös harjoitella vauvansa tunnetilojen ja tarpeiden kuuntelua ja niihin vastaimista, sillä vauvat toivat hyvin esille mm. omia toiveitaan siitä, haluavatko vauhdikkaampaa liikettä vai rauhallista sylittelyä. Vauvat myös ilmaisivat tunnetilojaan hymyilemällä, nauramalla ja käsiään heiluttamalla ja tämä tarttui nopeasti myös äiteihin. Äidit vastasivatkin vauvojensa viesteihin luontevasti mm. hymyillä ja hellällä kosketuksella. Lorujen ja laulujen aikana ryhmäläiset ihastelivat myös muiden vauvoja ja heidän reaktioitaan, ja tämä lisäsi ryhmän välistä vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta.

Päivittäiset arjen tilanteet mahdollistavat laulu-, loru- ja jumppaleikkihetkiä jo aivan pienenkin vauvan kanssa. On todettu, että vauva erottaa jo varhain äännteitä äitinsä käyttämästä kielestä. On siis mahdollista, että vahvaa äidinkielen pohjaa ja sanavarastoa voidaan rakentaa jo varhain kielileikkien avulla. Kuitenkin viimeistään leikki-ikäisenä niiden tulisi olla osa lapsen arkea, jotta voidaan ennaltaehkäistä lukemisen ja kirjoittamisen oppimisvaikeuksia. Vanhempien erilaiset vuorovaikutustyyli, kasvatuskäytännöt, asenteet ja kodin virikkeet vaikuttavat lapsen älylliseen ja kielelliseen kehitykseen. Jos lapsella on muuten hyvät valmiudet ja edellytykset oppia kieltä, todennäköisesti pienet erot varhaisissa kasvutekijöissä eivät ratkaisevasti vaikuta kehitykseen. Sen sijaan, mikäli lapsella on kehityksellinen riski kielen ongelmiin, varhaisentuen merkitys voi olla ratkaisevampaa. (Hakala, 2011, 8.)

5.2 Vauva- ja satuhieronta

Hyvinvointia ja terveyttä on jo pitkään pyritty ylläpitämään hieronnan keinoin. Tutkimuksissa on pystytty todentamaan kosketuksen merkitys hyvinvoinnin kannalta muun muassa stressin vähentymisellä. Pikkuhiljaa tiedon hyödyntämistä on alettu soveltamaan myös vauvojen ja lasten hyvinvoinnin ja kehityksen tueksi. Vauva- ja lapsihieronta on alun perin lähtöisin Afrikan ja Aasian maista, jossa vanhempien tiedetään hieroneen vauvoja ja lapsia jo vuosisatojen ajan. Tietoa vauvahieronnan vaikutuksista on levinnyt vähitellen myös länsimaihin. Aluksi hierontaa on tarjottu erinäisillä klinikoilla ja terveyskeskuksissa, mutta pikkuhiljaa sitä on aloitettu ohjaamaan ja neuvomaan niin että vanhemmat voivat toteuttaa hierontaa vauvan kanssa kotona ja luoda siitä rutiininomaisen vuorovaikutushetken. (Heath & Bainbridge 2007, 7.)

Vauvahieronnan vaikutuksesta on tehty vain muutamia tutkimuksia, joista Australiassa tehty tutkimus vuonna 1992 vahvistaa tietoa siitä, kuinka hieronta lisää ja vahvistaa vauvan ja häntä hierovan vanhemman välistä vuorovaikutusta. Tutkimuksessa ohjattiin isät hieromaan säännöllisesti kuukauden ikäistä vauvaansa ja verrokkina tarkkailtiin vauvoja, joiden isät eivät tehneet vauvahierontaa omille vauvoilleen. Tämän tutkimuksen kautta pystyttiin toteamaan vuorovaikutuksen olevan vahvempaa vauvan ja häntä hieroneen isän välillä, kuin niiden isien ja vauvojen välillä, jotka eivät vauvahierontaa tehneet. (Heath & Bainbridge 2007, 12.) Hieronta tukee vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen syntymistä sekä rohkaisee vanhempia toimimaan vauvan kanssa. Vauva hyötyy hieronnasta, sillä hieronta ja kosketus lisäävät turvallisuutta, kasvua ja hyvinvointia. Hieronta myös lisää non-verbaalista vuorovaikutusta. Hieronnan kautta kosketus tuo vauvalle tunteen olemassaolostaan sekä rakkauden, välittämisen ja hyväksytyksi tulemisen tunteet vahvistuvat. (Heath & Bainbridge 2007, 7–12.)

Usein esimerkiksi Downin oireyhtymä tai aivovaurio voivat aiheuttaa alentunutta lihasjäntevyyttä, jota voidaan parantaa hieromalla. Hieronnalla voi myös olla positiivista vaikutusta lapsen ruumiinkuvaan sekä kiintymyssuhteiden kehittymiseen ja se voi rohkaista nonverbaaliseen kommunikaatioon vanhemman ja lapsen välillä.

Lisäksi se usein rauhoittaa lasta ja lisää hänen turvallisuudentunnettaan. Hieronta auttaa vanhempia rentoutumaan sekä herättää heissä tunteen, että he voivat auttaa lastaan. Lapset, joilla on erityistarpeita, reagoivat kosketukseen usein liian väkisesti tai liian herkästi, joten kosketuksen voimakkuus tulee valita yksilöllisesti lapsen tarpeen mukaan. Kosketusärsykkeet voivat myös opettaa aistihäiriöistä lasta osallistumaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Heath & Bainbridge 2007, 56–57.)

Hieronnan tukena voidaan käyttää myös satuja, jolloin puhutaan Satuhieronnasta. Tässä yhdistetään satuja, tarinoita, mielikuvia ja loruja vauvan kevyeen kosketukseen ja hierontaan. Vaikka vauva ei ymmärrä satuhieronnan sanoja, hän ymmärtää äänensävyn, puheen rytmin, eleiden ja ilmeiden sisältämät viestit. Tarina tai loru voi myös auttaa hieronnan tekijää muistamaan sopivat liikkeet. Kaikkein merkityksellisintä satuhieronnassa on kuitenkin aikuisen läsnäolo ja pysähtyminen lapsen äärelle. Hieronnan tavoitteena on tukea lapsen itsetunnon, tunnetaitojen ja stressinhallinnan kehittymistä, auttaa sekä lapsia että aikuisia rauhoittumaan ja rentoutumaan, mahdollistaa kiireetöntä ja läsnä olevaa vuorovaikutusta lapsen kanssa sekä tuoda arkeen lisää iloa, leikkiä ja luovuutta. Hierontahetket tarjoavat lapselle myönteistä kosketusta ja hyväksyvää läsnäoloa, jotka ovat tärkeitä hänen kasvulleen ja kehitykselleen. Lisäksi myönteinen, hyväksyvä kosketus vahvistaa osaltaan myös lapsen ja aikuisen välistä kiintymyssuhdetta ja vuorovaikutusta. (Tuovinen & Penttinen 2018.)

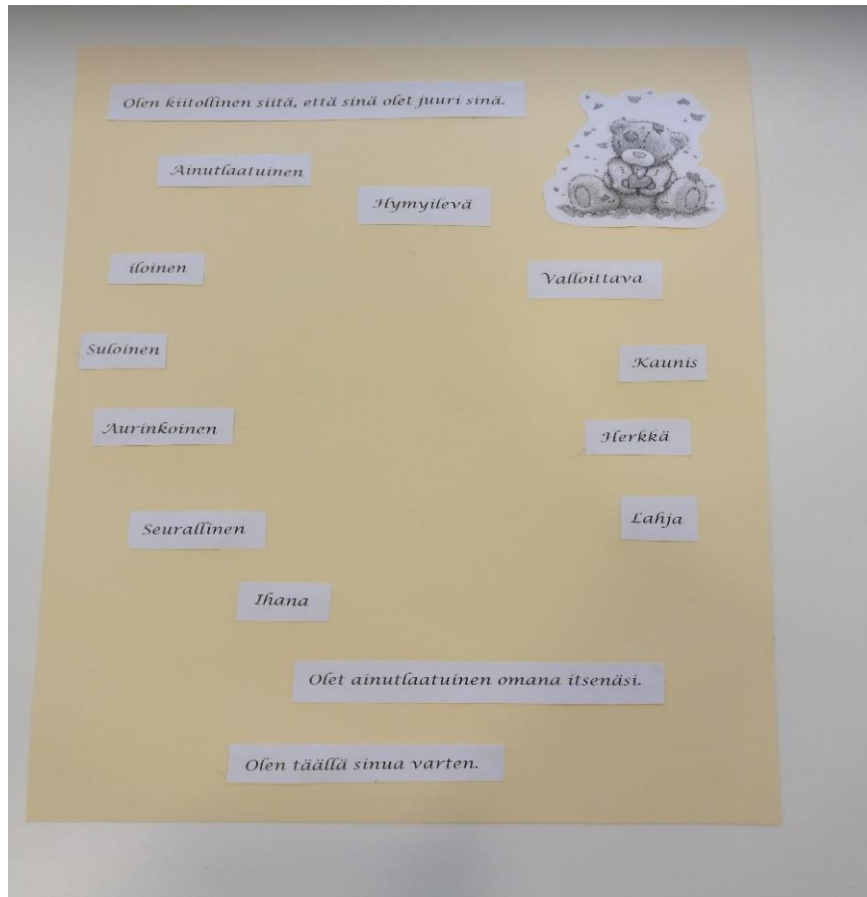
5.3 Hyvän näkeminen

Ajatukset ja ajattelu ovat vahvasti osana kaikkea toimintaamme. Se ohjaa meitä ja antaa meille mielikuvia eri asioista. On siis tärkeää pyrkiä pohtimaan omaa ajattelua ja kuinka se vaikuttaa ympäristöömme ja sitä kautta päivittäiseen elämäämme. Positiivinen ajattelu ja hyvän näkeminen lähtevät aistitoiminnoista. Katse, eleet ja ilmeet toimivat ajatusten peleinä ja sitä kautta tekevät ajatuksista näkyvämpiä.

Tunteet liitetään usein empatiakykyyn. Pärjääminen erilaisissa ihmissuhteissa riippuu kyvystä tunnistaa toisten ihmisten mielentiloja ja tunteita. Näiden asioiden tunnistamista varten ihminen tarvitsee peilisoluja, jotka sijaitsevat aivoissa. Tunteet, joita toiset kokevat, tulevat tiedostamattamme koetuiksi sisällämme peilisolujen toiminnan vaikutuksesta. Ajattelun sosiaalisena perustana on peilisolujen toiminta. Niiden kautta pystytään lisäämään oppimista, kommunikointia sekä ymmärrystä. Arkisissa tilanteissa vanhemmat ilmentävät kasvonilmeillä lapselleen tunnetilaansa esimerkiksi hymyilemällä, kun ovat iloisia tai näyttämällä huolestuneelta vauvan itkiessä. Tämä vahvistaa vauvan kykyä yhdistää ilmeet ja eleet tunteisiin juuri peilisolujen avulla. Peilisolujärjestelmä ei ole valmis syntyessämme, vaan se muovaantuu kokemusten kautta. (Heiskanen 2012.)

Vauvan kanssa toimiessa on tärkeää pystyä viestimään positiivisista tunteista ja ajatuksista. Olemme kuitenkin työmme kautta havainneet, että tämä saattaa olla haasteellista, jos vauva aiheuttaa vanhemmassa negatiivisia tai kielteisiä tunteita ja ajatuksia. Vanhemman voi olla helppo nostaa esille vauvasta ne piirteet tai asiat, jotka ovat huonosti tai joiden takia vauva on erityinen. Joskus myös muut ihmiset saattavat kommentoida tai havaita vauvassa puutteita, joka voi lisätä vanhempien painetta ja huonommuuden tunnetta.

Jokaisessa meissä on hyvää ja sen vaaliminen tukee myös sen näkymistä ja kehittymistä. Hyvän näkeminen ja positiivisten ajatusten ääneen sanominen voidaan tuoda näkyväksi erilaisin kuvin ja tekstein. Se voi olla esimerkiksi voimalause tai valokuva, joka saa tunteet heräämään. Halusimme tukea vanhempia näkemään vauvansa ainutlaatuisuuden ja ihanuuden vauvan erityispiirteistä huolimatta. Tämän vuoksi kolmannella ryhmäkerralla ohjasimme vanhempia tekemään vauvan ainutlaatuisuutta korostavan ”vauvan taulun”. Tätä toiminnallista menetelmää varten annoimme äideille kartongit ja erilaisia kyniä, kuvia sekä tulosteita erilaisista positiivisia ajatuksia herättävistä lauseista ja sanoista. Näistä äidit saivat halutesaan itse valita omaa vauvaansa parhaiten kuvaavia sanoja tai lauseita tai keksiä sanoja itse. Näin äidit tekivät vauvoistaan taulut, joiden avulla heidän on helppo päivittäin muistella tai lukea ääneen vauvojensa positiivisia puolia (Kuva 1).

Kuva 1. Ryhmäläisen tekemä vauvan taulu

5.4 Vuorovaikutustanssi

Vuorovaikutustanssi on menetelmä, jolla vauvan ja häntä hoitavan aikuisen välistä varhaista vuorovaikutusta voidaan vahvistaa. Se pohjautuu Kirsti Määttäsen kehittämään dialogiseen vauvatanssiin, jossa tiettyjen, samoina toistuvien liikkeiden kautta vauvan ja vanhemman välille syntyy vuoropuhelu. (Toivanen, Jouhki, Lipponen, Markkanen, Prusila & Salo 2010, 187.) Vuorovaikutustanssissa vanhempi tarttuu vauvan kämmeniin tarjoamalla vanhemman peukaloita vauvan tartuttavaksi, jolloin vauvan käsiä on helppo ohjata vuorovaikutusliikkeiden mukaisesti. Tanssihetki vauvan kanssa tarjoaa vanhemmalle mahdollisuuden pysähtyä vauvan kanssa rauhalliseen yhteiseen hetkeen. (Jouhki & Markkanen 2007, 37–42.)

Vauva on yleensä valmis vuorovaikutustanssiin n. 2 kuukauden ikäisenä, kun häneen saa hyvän katsekontaktin ja yhteyden. Toistamalla samaa liikesarjaa päivit-

täin, vauva oppii tunnistamaan sen ja pystyy ennakoimaan tulevia liikkeitä. Tun-
nistaessaan tutun toiminnan alkavan, vauva voi alkaa itsekin ohjalla aikuisen kä-
sien liikkeitä ja johtaa tanssia. Näin vanhemman ja vauvan välille syntyy vuoropu-
helu, jossa vauva ei ole enää kohde vaan tekijä. (Toivanen, Jouhki ym. 2010, 187–
188.) Vauvatanssi on vahva vuorovaikutuksellinen toiminta, jossa molemmat ovat
aktiivisia osallistujia. Ryhmässämme havainnoimme, että tällä toiminnallisella me-
netelmällä jokainen äiti sai hyvän kontaktin vauvaansa ja he myös kertoivat koke-
vansa menetelmän helposti lähestyttäväksi. Mielestämme on hienoa, että tämän
menetelmän avulla vanhempi saa myös vastavuoroisen kontaktin vauvaansa, kun
vauva oppii liikkeen ja lähtee toistojen jälkeen itse ohjaamaan tanssia.

Vuorovaikutustanssi sisältää useita eri vuorovaikutuselementtejä: kuuntelua, kos-
ketusta ja liikkeitä. Kaikilla ihmisillä on tarve tulla kuulluksi ja että heitä kuunnel-
laan. Vuorovaikutustanssissa aikuisella on mahdollisuus vastata tähän tarpee-
seen, mutta se vaatii häneltä herkkyyttä. Aikuiselta vaaditaan tunneälyä, jotta hän
kykenee huomioimaan, mikä etäisyys tuntuu vauvasta hyvältä tai milloin hän on
valmis tanssiin. Kosketus liittyy olennaisesti vuorovaikutustanssiin. On tärkeää,
että vauva aistii kosketuksen olevan vuorovaikutustanssin aikana kuuleva, odot-
tava ja turvallinen, jolloin hän ei koe sitä ”päälle puhumisena”. Vauvan liikkeet ovat
hänen puhettaan ja vauvan liikkeistä voikin hyvin tulkita hänen sisäistä olotilaansa.
Rauhallinen ja levollinen olemus kielivät hyvänolon tunteesta, kun taas äänekäs
itkeminen ja käsien ja jalkojen huitominen viestivät hädästä tai nälästä. (Toivanen,
Jouhki ym. 2010 187–188.)

5.5 Värikylpy

Vauvojen värikylpy™ on v. 2003 Porin lastenkulttuurikeskuksessa kehitetty työ-
paja, joka on suunnattu vauvaperheille. Vähitellen toimintamuoto on levinnyt ym-
päri Suomen ohjaajien kouluttamisen myötä ja nykyisin vauvojen värikylpyä järjes-
tetään jo usealla paikkakunnalla. (Porin kaupunki 2018.) Vauvojen värikyllyn toi-
mintaperiaatteet perustuvat värien ja materiaalien moniaistiseen kokemuksellisuu-
teen ja elämyksellisyyteen, vuorovaikutukselliseen työskentelyyn, hetkessä olemi-

seen ja toimijalähtöisyyteen. Toiminnan perusajatuksena on, että itsensä ilmaiseminen visuaalisesti on ihmiselle mielekäästä ja tuottaa mielihyvää. Työpajat etenevät vaiheittain materiaalien, värien ja valon kokemisesta, tunnustelusta ja havaitsemisesta itse tuotettuun jälkeen. Pienet vauvat eivät vielä osaa yhdistää omaa toimintaansa syntyneisiin jälkiin, mutta materiaalien aistiminen ja niihin liittyvä toiminta tuottaa sekä vauvoille että heidän kanssaan oleville aikuisille suurta nautintoa. Vähitellen vauvat kuitenkin oppivat tiedostamaan oman toimintansa ja syntyneiden jälkien välisen yhteyden. (Setälä 2011, 14–15.)

Vauvojen värikylvyssä värit ja materiaalit kohdataan kokonaisvaltaisen kehollisesti ja tekemisen nautinto ja ilo avautuvat eri aistien kautta. Kokonaisvaltainen ja moniaistinen aisti- ja tunnekokemus saadaan aikaan sopivilla väreillä, materiaaleilla sekä hyödyntämällä erilaisia ääniä ja tuoksua. (Setälä 2011, 16.) Vauvan toiminta materiaalien ja värien kanssa vaatii myös vanhemmalta irtautumista muiden asioiden ajattelusta ja ennakko-oletuksista lopputuloksen suhteen. Näin tuloksellisuutta vaativalla tehokkuusajattelun aikakaudella vanhemmille voi olla haastavaakin pysähtyä näkemään vauvansa ja aistimaan sekä kokemaan hänen toimintansa. (Setälä 2011, 20–21.)

Vauvojen värikylpy on vauvan ja aikuisen välistä tiivistä yhteistyötä, jossa vauva on toiminnan keskipisteenä. Yhtenä lähtökohtana työskentelylle onkin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Aikuisen osallistuminen on tärkeää, sillä yhdessä toimiminen ja vuorovaikutus tuottavat sekä vauvalle että mukana olevalle aikuiselle onnistumisen, ilon ja nautinnon kokemuksia. Vauvan intensiivistä keskittymistä seuraamalla vanhemmat voivat löytää uudelleen kosketamisen ja katsomisen lumon, jotka ovat olennaisia asioista varhaisessa vuorovaikutuksessa. Syntyneet teokset väreineen, materiaaleineen ja jälkineen ovat konkreettisia muistoja vauvan ja vanhemman yhteisistä kokemuksista. (Setälä 2011, 22.)

Vauvojen värikylpyjä saa ohjata vain virallisen värikylpy-ohjaajakoulutuksen käynyt ohjaaja. Tämän vuoksi toteutimme omassa ryhmässämme sovelletun aistikylpytuokion, johon otimme inspiraatiota muun muassa värikylpykirjallisuudesta sekä

kävimme tutustumassa paikalliseen vauvojen värikylpyryhmään ja haastattelimme sen ohjaajaa selvittääksemme värikylvyn soveltumista ja soveltamista erityisvauvaperheiden kanssa. Hänen vinkkiensä avulla loimme aistikylpytuokion, joka toi vauvoille erilaisia aistiärsyksiä musiikin, kosketuksen, näköaistin sekä erilaisen tuntoaistimusten kautta.

Menetelmä oli selkeästi käyttökelpoinen kohderyhmä kanssa. Kahden kuukauden ikäinen vauva ei vielä jaksanut olla kauaa vatsallaan eikä vielä aivan orientoitunut toimintaan, mutta hetkellisesti kykeni suuntaamaan huomionsa meneillään olevaan toimintaan äidin tukemana. Toiminnan aikana pystyimme myös havainnoimaan kuinka äiti tuki vauvaa ja oli hänen kanssaan vuorovaikutuksessa. Tämä menetelmä haastaa hyvin vanhempia hakeutumaan ja hakemaan vauvaansa vuorovaikutukseen. Vanhempi vauva (6kk) pystyi jo paremmin keskittämään tarkkaavaisuutensa rapinaan ja muovin alla oleviin marjoihin. Hän myös selkeästi kiinnostui ja tarkkaili toimintaa pitkäjänteisemmin, kuin nuorempi vauva. Tämä mahdollisti sekä äidille että vauvalle yhdessä tekemisen kokemuksen.

6 TOIMINNALLISEN OSUUDEN TOTEUTUS

Ryhmämme kokoontui kerran viikossa kuuden viikon ajan syys-lokakuun 2019 aikana. Yhden tapaamisen kesto oli 1,5 tuntia. Jotta vauvat tuntisivat olonsa mahdollisimman turvallisiksi, päätimme pitää ryhmäkertojen struktuurin mahdollisimman samana. Siispä aloitimme jokaisen ryhmäkerran sillä, että äidit saivat kertoa kuulumisiaan kuvakorttien avulla, jotka oli valittu teeman sopiviksi. Sen jälkeen lauloimme yhdessä alkulaulun, jossa huomioitiin jokainen paikalla ollut vauva erikseen. Näihin meni aikaa n. 15 minuuttia. Olimme suunnitelleet ryhmäkertojen sisällöt siten, että jokaisella ryhmäkerralla ohjaamme jonkun luvussa 5. esitellyistä toiminnallisista menetelmistä. Lisäksi olimme valinneet jokaiselle kerralle jonkun teeman, joka oli apuna ohjaamassa yhteistä keskustelua. Teemojen valinnassa hyödynsimme Millan käymän Vauvakynkkä-koulutuksen antia ja poimimme teemoja vauvan tarvekarttaa soveltaen ja hyödyntäen. Pyrimme valitsemaan ryhmäkerroille toiminnallisen menetelmän ja teeman siten, että ne tukevat toinen toisiansa. (Taulukko 1.) Näihin varasimme aikaa n. puoli tuntia, jonka jälkeen ryhmäläisille jäi vielä n. puoli tuntia aikaa kahvitelulle ja vapaalle keskustelulle. Jokaisen ryhmäkerran päätimme yhteiseen loppulauluun. Alku- ja loppulaulu olivat joka kerralla samat, jotta ne tulisivat tutuiksi vauvoille.

Ryhmä toteutettiin Oulun seudun omaishoitajat ry:n Ommaiskortteerin tiloissa, joka on sijainniltaan hyvien kulkuyhteyksien varrella Oulun keskustassa. Tilat ovat rauhalliset ja esteettömät, joten niihin on helppo tulla myös lastenvaunujen kanssa. Paikan päältä löytyvät myös valmiiksi lastenhoitotilat, joten mm. vaipan vaihdot onnistuvat helposti. Oulun seudun omaishoitajat ry:n tiloja hyödyntämällä tarjosimme ryhmäläisille myös matalan kynnyksen tutustua yhdistyksen toimintaan ja toimme heidän palveluitaan tutuksi ryhmäläisille. Uskomme, että Oulun seudun omaishoitajat ry:n tilojen ja yhdistyksen tunnettavuus madaltaa jatkossa ryhmäläisten kynnystä hakeutua yhdistyksen tarjoamien palveluiden piiriin.

TAULUKKO 1. Ryhmäkertojen sisällöt

Ryhmäkerta	Teema	Toiminnallinen menetelmä	Toiminnan ohjaaja	Tavoite
1.	Miksi olen täällä?	Laulut/lorut	Johanna	Tutustuminen Sääntöjen luominen Vuorovaikutusleikit vauvojen kanssa
2.	Mistä voin saada tukea?	Vauvahieronta/ Satuhieronta	Salla	Antaa tietoa Oulun seudun omaishoitajat ry:stä Vauva- ja satuhieronnan perusperiaatteiden läpikäynti
3.	Vauvan läheiskartta	Vauvan taulu	Milla	Pohtia omia tukiverkostoja Ristiriitaisista tunteista keskustelu Vauvan ainutlaatuisuuden korostaminen Vauvan taulujen teko
4.	Vauvan tarpeisiin vastaaminen	Vuorovaikutustanssi	Milla	Vauvan tarpeiden tunnistaminen Vuorovaikutustanssi
5.	Arjesta iloitseminen	Aistikylpy	Johanna	Arjen pienten ilojen löytäminen Aistikylpy vauvoille
6	Millainen kokemus ryhmä oli?	Laulut ja lorut Vierailija	Johanna	Palautteen kerääminen

6.1 Miksi olen täällä?

Ensimmäiselle ryhmäkerralle saapui kaikki viisi äitiä vauvoineen. Ryhmäkerran tavoitteena oli tutustuminen, ryhmän sääntöjen luominen sekä halusimme tarjota ryhmäläisille välineitä varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen vuorovaikutusleikkien avulla (Taulukko 1). Heti ryhmäkerran aluksi esittelimme itsemme ryhmäläisille kertomalla hieman omista taustoistamme sekä miksi olemme halunneet tällaisen ryhmän perustaa. Samalla pidimme myös ryhmäläisten esittäytymiskierroksen, jossa jokainen sai kertoa itsestään ja vauvastaan haluamiaan asioita. Esittelykierroksen tueksi jokainen sai valita esillä olevista kuvakorteista mieleisensä ja kertoa samalla, miksi oli päättänyt osallistua ryhmään. Ryhmäläiset vaikuttivat tykkävään korteista ja ne toimivat hyvin tähän tarkoitukseen.

Mielestämme ryhmän onnistumisen kannalta on oleellista, että ryhmäläiset voivat kokea olonsa turvalliseksi ryhmässä ja että ryhmässä vallitsisi kunnioituksen ja luottamuksen ilmapiiri. Ensimmäisellä ryhmäkerralla keskustelimme ryhmäläisten kanssa ryhmän säännöistä ja sovimme, että ryhmässä kunnioitamme toistemme mielipiteitä ja ryhmässä jaetut asiat jäävät ryhmän sisälle. Toimme myös esille mahdollisuuden yksilölliseen keskusteluun esim. ryhmäkerran jälkeen joko meidän ohjaajien tai Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijän kanssa. Ensimmäisen ryhmäkerran aikana kävimme myös läpi tulevien ryhmäkertojen teemat ja pyysimme myös ryhmäläisiltä toiveita ryhmäkertojen sisällöstä.

Ensimmäiselle ryhmäkerralle olimme valinneet toiminnallisen osuuden teemaksi lorut ja laulut, koska ajattelimme, että ne voisivat olla hyvä keino luoda ryhmään iloista ja rentoa tunnelmaa. Ajattelimme, että luultavasti jokainen ryhmäläinen on joskus laulanut tai lorutellut vauvansa kanssa, joten tämä menetelmä olisi heille jo entuudestaan tuttua ja siihen voi siksi olla helppo liittyä mukaan. Olimme etukäteen suunnitelleet, että kävisimme hieman teoriatietoa läpi ko. toiminnan yhteydestä varhaiseen vuorovaikutukseen, mutta ryhmän aikana tuntui kuitenkin luontevammalta siirtää tämä teoriaosuus vasta toiminnan jälkeiseen keskusteluun. Silloinkin teoriaosuus käytiin läpi melko lyhyesti ja vertasimme teoriaa äskeisessä toiminnassa esille tulleisiin havaintoihin.

Tuokioon olimme valinneet seitsemän laulua tai lorua. Ensimmäiset neljä laulua leikittiin lattialla vauva äidin sylissä tai edessä lattialla. Näiden laulujen avulla opetelimme vauvojen nimiä, nimesimme kehonosia, kävimme läpi kehontuntemusta jne. Viides ja kuudes laulu tehtiin seisten musiikin mukana tanssien/keinutellen ja seitsemäs laulu oli enemmänkin vauvojen rauhoittelulaulu, jossa äidit saivat halutessaan sivellä vauvaansa höyhenellä rauhallisen laulun kuuluessa taustalla. Näiden laulujen avulla teimme myös ryhmäläisille tutuiksi ryhmän alku- ja loppulaulut.

Alkuperäisessä suunnitelmassamme olimme ajatelleet ottavamme tuokioon n. viisi laulua, mutta valitsimme "varalta" mukaan muutaman ylimääräisen laulun. Tuokion aikana vauvat kuitenkin vaikuttivat sen verran virkeiltä ja sekä äidit että vauvat olivat innoissaan mukana toiminnassa, joten päätimme käydä kaikki laulut läpi. Olimme kirjoittaneet kaikkien laulujen sanat itsellemme ylös ja kopioimme niitä myös mukaan otettaviksi. Jokainen äiti otti laulun sanat mukaansa ja aikoivat jatkaa laulujen laulamista myös kotona.

Koska ryhmäkerran yhtenä tavoitteena oli tutustuminen, olimme suunnitelleet ryhmäkerran aikataulun melko väljäksi, jotta vapaaseen keskusteluun jäisi riittävästi aikaa. Olimme laittaneet valmiiksi esille kahvin ja teen lisäksi pientä syötävää ja annoimme äideille mahdollisuuden rauhalliseen kahvitteluhetkeen tarjoutumalla hoitamaan vauvoja kahvittelun ajan. Samalla saimme itsekin tutustua rauhassa ryhmän vauvoihin. Kahvittelun aikana äidit hakeutuivat aktiivisesti toistensa seuraan ja aloittivat oma-aloitteisen keskustelun sekä vaihtoivat kokemuksiaan erityisvauvan vanhemmuudesta. Yksi äideistä puhui vain vähän suomea, joten hänen kanssaan keskustelu käytiin käyttämällä selkokieltä ja englantia. Myös muut äidit huomioivat hänet hyvin puhumalla englantia ja auttoivat toisiaan, jos toinen ei osannut sanoa haluamaansa englanniksi.

Ryhmäkerran päätteeksi pyysimme ryhmäläisiltä suullista palautetta ryhmästä. Palautteessaan ryhmäläiset kehuivat ryhmää mukavaksi ja kokivat oppineensa uusia lauluja, joita voivat myös kotona laulaa vauvojensa kanssa. He olivat myös tyytyväisiä saadessaan mahdollisuuden jutella toisten samassa elämän tilanteessa olevien kanssa ja halusivat mielellään jatkaa ryhmässä myös jatkossa.

Ryhmää havainnoidessamme yllätyimme, miten luontevasti ryhmäläisten välinen keskustelu lähti liikkeelle ja miten nopeasti he pääsivät keskusteluissa myös syvällisempiin aiheisiin. Uskomme tähän vaikuttaneen mm. se, että ryhmäläisillä oli keskenään useampia yhdistäviä tekijöitä kuten mm. vauvojen ikä, diagnoosi, vanhempien oma ikä sekä sama elämäntilanne. Myös käytössämme oleva ryhmätilautuki osaltaan hyvin ryhmäytymistä, sillä tila oli rauhallinen ja mahdollisti sen, että kaikki toiminnot pystyttiin suorittamaan samassa tilassa. Kukaan ei siis joutunut poistumaan tilasta esim. Kahvittelun tai imettämisen ajaksi, joten heillä oli jatkuvasti mahdollisuus osallistua käynnissä olevaan keskusteluun. Havaintojemme mukaan myös toiminnallinen yhdessä tekeminen rentoutti tunnelmaa, ja ryhmäläiset ottivat sen jälkeen luontevammin kontaktia toisiinsa.

Tulevia kertoja ajatellen päätimme ottaa tavoitteeksi haastaa vanhempia pohtimaan enemmän ko. kerran teemaa ja sen merkitystä vuorovaikutuksen kannalta. Jatkossa voisimme myös kiinnittää enemmän huomiota monikulttuurisen äidin ohjaamiseen sekä selkokieleen, jotta varmistamme, että hän tulee ymmärretyksi ja pääsee osalliseksi ryhmään. Tulemme myös jatkossa tulostamaan kaikille ryhmäläisille ohjeet ryhmäkertojen toiminnallisista osuuksista, jotta ryhmäläisillä on mahdollisuus tutustua materiaaliin rauhassa kotonaan.

6.2 Mistä voin saada tukea?

Toisella ryhmäkerralla paikalla olivat kaikki viisi äitiä vauvoineen sekä yksi erityis-
sisarus, jolle sosionomiopiskelija järjesti sovitusti toimintaa ryhmäkerran ajaksi. Ryhmäläiset saapuivat ryhmään hyväntuulisina ja kertoivat viime viikkoisen ryhmäkerran tuoneen voimaa koko loppuviikolle ja he kertoivat odottaneensa uutta ryhmäkertaa innoissaan. He myös kertoivat laulaneensa ja lorutelleensa vauvojensa kanssa edelliskerralla opittuja lauluja.

Toisen ryhmäkerran tavoitteena oli tarjota ryhmäläisille tietoa Oulun seudun omaishoitajat ry:n toiminnasta, vauva- ja satuhieronnasta varhaista vuorovaikutusta tukevana menetelmänä sekä herättää keskustelua ryhmäläisten omista ver-

kostoista (Taulukko 1). Tälle ryhmäkerralle saimme ryhmään vieraaksi Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijän Salla Jämsénin kertomaan heidän yhdistyksensä toiminnasta ja palveluista sekä vauva- ja satuhieronnasta. Ryhmäkerran aluksi esittelimme Sallan ryhmäläisille, kävimme läpi ryhmäläisten kuulumisia sekä lauloimme alkulaulun. Tämän jälkeen Salla kertoi ryhmäläisille muun muassa Omaishoidon tuesta, yhdistyksen toiminnasta sekä hellän kosketuksen merkityksestä. Salla myös esitteli yhdistyksen tekemät hyvinvoivaperhe.fi nettisivut, joissa on paljon hyvää tietoa perheen hyvinvoinnin tukemiseen sekä tietoa ja ohjeet sekä vauva- että satuhierontaan. Salla ohjasi myös ryhmäläisille yhden vauvoille suunnatun satuhieronnan.

Koska tällä kerralla toiminnan järjestämisestä vastasi Salla, meillä molemmilla oli mahdollisuus havainnoida paremmin vanhempien ja vauvojen välistä vuorovaikutusta. Ryhmäläiset vaikuttivat kiinnostuneilta satuhieronnasta ja oli ilo seurata, kuinka satuhieronnan aikana äidit ottivat lempeää katsekontaktia vauvansa kanssa ja koskettivat vauvaa hellästi. Vauvat myös selvästi nauttivat satuhieronnasta ja ilmaisivat sen rentoutuneella olemuksella sekä hymyillä. Konkreettinen satuhierontatuokio jäi melko lyhyeksi, joten päätimme, että ohjaamme saman satuhieronnan kertauksena myös ensi kerralla ja tulostamme ryhmäläisille kirjalliset ohjeet satuhieronnasta, jotta he voisivat toteuttaa satuhierontaa myös kotona. Tällä tavoin myös muut perheenjäsenet tai tukiverkosto voivat tehdä halutessaan satuhierontaa ohjeita seuraten. Ryhmäläisiä myös ohjattiin käymään tutustumassa hyvinvoivaperhe.fi sivustoon, josta löytyy myös ohjeet mm. vauva- ja satuhierontaan.

Tämä ryhmäkerta oli melko teoriapainotteinen ja huomasimme, miten se vaikutti ryhmän vireyteen ja keskittymiseen. Koska äitien tuli huolehtia samalla myös vauvoistaan, heidän keskittymisensä herpaantui heidän vastatessaan vauvansa tarpeisiin. Jälkeen päin mietittynä ryhmäkerta olisi kannattanut jakaa eri osioihin siten että teoria ja toiminnalliset tuokiot olisivat vuorotelleet enemmän ja näin ryhmäläisten keskittyminen olisi voinut säilyä paremmin. Teoriaosuus koettiin tärkeäksi ja

se antoi paljon faktatietoa, mutta olisimme voineet ohjaajina ohjata ryhmää aktiivisemmin keskustelelevampaan ilmapiiriin ja keskittyä nostamaan siten kiinnostusta ja osallisuutta.

Opimme myös, että ryhmäkertaa ei kannata rakentaa liian tiiviiksi, jotta ryhmäläisillä on mahdollisuus prosessoida kuulemaansa riittävästi. Tämän vuoksi päädyimmekin jakamaan alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen vauvan läheiskartat ryhmäläisille kotitehtäviksi ja ohjeistimme heitä miettimään, ketä heidän vauvansa lähiverkostoon kuuluu. Sovimme, että käymme vauvan läheiskartat läpi seuraavalla kerralla.

Ryhmäläiset kokivat tärkeäksi, että he saivat tietoa yhdistyksestä ja nyt he tietävät mistä kysyä apua tarvittaessa. Kukaan ryhmäläisistä ei ollut aikaisemmin käynyt kyseisissä tiloissa ja yhdistyksestä saatu tieto tuli uutena. Yksi ryhmäläisistä kuului jo valmiiksi yhdistyksen postituslistalle ja koki hyötynensä sen kautta saamistaan tiedoista. Hän myös kannusti muitakin liittymään postituslistalle, jotta saavat tietoa tapahtumista ja muusta toiminnasta.

Koimme että oli hyödyllistä jakaa ryhmäläisille tietoa yhdistyksen toiminnasta ja samalla tutustua heidän työntekijäänsä, joka omalta osaltaan voisi madaltaa yhteydenottoa sekä osallistumista ko. toimintaa. Ryhmäläisistä moni nosti esille, ettei ole tullut ajatelleeksi, että he olisivat omaishoitajia. Omaishoitajuus saattaa myös aiheuttaa erilaisia tunteita ja ajatuksia, joten nyt pystyimme tarjoamaan tietoa ja konkretisoimaan mistä heillä on mahdollisuus palveluita selvittää ja kysyä. Tämä oli myös yhteistyökumppanimme kannalta tärkeää, koska näin he saavat omaa toimintaansa tuotua esille ja näkyväksi, koska ryhmäläiset voivat hyvin olla heidän asiakkaitaan jatkossa.

6.3 Vauvan läheiskartta

Kolmannella ryhmäkerralla oli mukana kolme äitiä vauvoineen sekä yksi erityissisar, jolle sosionomiopiskelija ohjasi toimintaa eri tilassa. Kolmannen ryhmäker-

ran tavoitteena oli pohtia ryhmäläisten omia tukiverkostoja, keskustella erityislapsen vanhemmuuden aiheuttamista ristiriitaisista tunteista sekä tukea varhaista vuorovaikutusta hyvän näkemisen ja vauvan ainutlaatuisuuden korostamisen kautta (Taulukko 1). Ryhmän alussa kävimme jälleen kuvakorttien avulla läpi tämän päivän tunnelmia sekä lauloimme alkulaulun. Tämän jälkeen palasimme viime kerralla ohjattuun satuhierontaan ja kotitehtäväksi jaettuun vauvan läheiskarttaan. Satuhieronta oli koettu hyväksi ja ryhmäläiset olivat kokeilleet sitä myös kotona. Yksi ryhmäläisistä oli ottanut satuhieronnan kokeiluun myös perheen muiden lasten kanssa ja todennut sen auttavan rauhoittumiseen ja lapsen äärelle pysähtymiseen. Jaoimme kaikille mukaan satuhieronnan ohjeet myös kirjallisina, jotta perheet voivat matalalla kynnyksellä lähteä sitä jatkossakin kotona tekemään.

Yksi äiti kertoi miettineensä läheiskarttaa kotona, mutta kaksi äideistä kertoi unohtaneensa annetut ohjeet viikon aikana. Kertasimme ohjeet uudelleen ja kävimme yhdessä läpi vauvojen läheiskarttoja. Esitimme myös ryhmäläisille kysymyksiä läheiskartan teemoihin liittyen. *”Ketkä ovat vauvallesi tärkeitä ihmissuhteita?”* *”Miten huolehdit siitä, että lapsesi tapaa ja pitää yhteyttä muihin sukulaisiin?”* *”Käykö teillä vieraita ja käyttekö perheenä kylässä?”* *”Korostuuko erityislapsen kohdalla viranomaisten sarake?”* Kysymyksillä pystyimme tukemaan ja johdattelemaan keskustelua luontevasti ja saimme keskustelun pysymään vireänä.

Vauvan läheiskartta osoittautui hyväksi keskustelun pohjaksi. Se nosti esiin isoja ja tärkeitä asioita, ja ryhmäläiset lähtivät hyvin keskusteluun mukaan. Huomioimme myös monikulttuurisen äidin puhumalla hänelle selkokieltä tai englantia sekä käymällä läheisverkostoa läpi hänen kanssaan kahden kesken. Läheisverkosto herätti hyvän keskustelun, kun äidit pohtivat erityisvauvan läheiskarttaa verrattuna terveen vauvan karttaan. Ryhmäläiset nostivat esille huomionsa siitä, kuinka paljon erityisvauvan verkostoja viranomaiset ja erilaiset sairaalapalvelut täyttävät. Ryhmäläiset pohtivat myös sitä, kuinka paljon aikaa jää myös muille läheisille ja kuinka heidän rooliaan voisi ottaa rohkeammin mukaan vauvan elämään. Läheiskartta toimi konkreettisena kuvana perheen elämässä mukana olevien ihmisten ”paikasta” vauvan elämässä. Sen avulla pystyi myös havainnoimaan, jos joku ennen läheinen ihminen oli jäänyt nyt jostain syystä kauemmaksi

tai puuttui läheiskartalta. Se myös havainnollisti ryhmäläisille ihmissuhteita, joita he halusivat tukea ja vaalia vauvan elämässä. Keskustelu nosti esiin myös vaikeita asioita, kuten muun muassa pelot läheisten tai ystävien reaktioista. Äidit toivat myös esille, että vauvan sairaus on saattanut myös lähentää ja vahvistaa erilaisia ihmissuhteita ja luoda uusia kontakteja perheiden elämään.

Läheiskartan pohjalta oli helppo siirtää ajatukset pelkästään vauvaan ja hänen ainutlaatuisuuteensa. Ryhmän toiminnallisena menetelmänä askartelimme ”vauvan taulut”. Taulujen teko osoittautui todella mukavaksi ja jokainen innostui tästä kovasti. Lopuksi kaikki halusivat esitellä omat taulunsa muille ja lukea valitsemansa tekstit ääneen. Useampi aikoi myös liittää tauluun vauvan kuvan. Askartelun lomassa pystyi hyvin keskustelemaan ja samalla oli tarjolla kahvia, teetä ja pientä naposteltavaa. Tällä kertaa paikalla oli vain ryhmän pienemmät vauvat ja sen myötä huomasi kuinka se vaikutti rauhoittavasti ryhmään. Jaoimme toiminnan siten että Milla ohjasi ryhmäläisiä askartelun parissa ja nosti esille keskustelunaiheita ja Johanna seurusteli enemmän vauvojen kanssa. Näin vanhemmilla oli parempi mahdollisuus keskittyä työskentelyyn ja saada keskustella rauhassa.

6.4 Vauvan tarpeisiin vastaaminen

Neljännellä ryhmäkerralla paikalla oli neljä äitiä vauvoineen. Tämän ryhmäkerran tavoitteena oli keskustella vauvan tarpeista ja niihin vastaamisesta sekä tukea varhaisesta vuorovaikutusta vuorovaikutustanssin avulla (Taulukko 1). Olimme laittaneet lattialle kuvakortteja sekä erilaisia sanoja, joiden avulla aloitimme ryhmäkerran keräämällä välipalautetta. Jokainen ryhmäläinen sai kertoa omalla vuorollaan; *onko ryhmä vastannut odotuksia?* Ryhmäläisten yhteinen kokemus oli, että ryhmä koetaan tärkeäksi hengähdystauoksi arjen keskellä sekä tärkeäksi hetkeksi vauvan kanssa. Ryhmäläiset myös nostivat esille vertaistuen merkityksen ja tärkeyden. Ryhmäläiset antoivat myös palautetta, että erityisryhmä tarjosi matalamman kynnyksen osallistumiseen yleiseen kaikille avoimeen perhekerhoon verrattuna.

Välipalautteen jälkeen lauloimme yhdessä alkulaulun ja virittäydyimme pienen “runnon” sekä kysymyslappujen avulla keskustelemaan vauvan tarpeista. Kysymyslapput toimivat hyvänä johdatteluna keskustelulle ja ne ohjasivat pohtimaan oman vauvan tarpeita ja kuinka niihin vanhempana vastaan. Vauvan tarpeista keskustelu johdatti myös pohtimaan aikaa ennen vauvan syntymää, kun perheet saivat tietää odottavansa erityisvauvaa. Vanhemmat toivat yhdessä esille pelkojaan ja jännitystään tulevaa vauvaa ja hänen kehitystään kohtaan. Äidit pystyivät samaisumaan toistensa tunteisiin ja löytämään paljon yhteisiä ajatuksia ja tällä tavoin toimivat toisilleen hyvänä vertaistukena. Keskustelu saatiin hyvin vedettyä yhteen sillä ajatuksella, että jokaista vauvaa tulee hoitaa siinä missä muitakin ja tarpeisiin vastaaminen sekä huolehtiminen tulee vaistomaisesti vanhemmuuden myötä. Myös pelot, joita vanhemmilla on ollut raskauden aikana tai ensi kuukausina olivat vanhempien mukaan osoittautuneet turhiksi. Tässä keskustelussa painottui hienosti vertaistuen merkitys, turvallisuuden tunteen luominen ja uskallus jakaa vaikeitakin asioita yhdessä.

Keskustelun lomassa äidit ihastelivat omia vauvojaan ja ottivat heihin lempeästi katse- ja puhekontaktia. Toiminnallisena osuutena tällä ryhmäkerralla oli Millan ohjaama vuorovaikutustanssi. Sillä aikaa, kun Milla ohjasi ryhmäläisiä, Johanna pystyi havainnoimaan äitejä ja vauvoja sekä tarvittaessa olemaan apuna. Vuorovaikutustanssi oli ryhmäläisille uusi, joten aluksi Milla kertoi vähän sen yhteydestä varhaiseen vuorovaikutukseen.

Äidit innostuivat vuorovaikutustanssista heti ja halusivat päästä kokeilemaan sitä oman vauvansa kanssa. Jokainen vauva oli virkeä, joten aika oli optimaalinen vuorovaikutustanssin kokeilemiseen. Tanssi tehtiin vauvan maatessa alustalla ja liikkeitä toistettiin rauhallisesti ja tietyssä rytmissä. Äitejä myös ohjeistettiin samalla juttelemaan vauvalle rauhallisella äänellä, hymyilemään ja hakemaan katsekontaktia. Tanssin jälkeen kannustimme ryhmäläisiä ottamaan vuorovaikutustanssin osaksi heidän päivittäistä arkeaan, ja iloksemme ryhmäläiset vaikuttivat motivoituvan tähän. Jaoimme ryhmäläisille myös kuvalliset ohjeet tanssista, jotta liikkeiden muistaminen ei jäisi pelkästään muistin varaan.

Ryhmäkerran lopuksi äideillä oli mahdollisuus kahvittelemiseen ja jatkaa keskustelua vapaamuotoisesti muiden kanssa. Keskustelu jatkui vuorovaikutuksen ympärillä ja ryhmäläisten keskustelusta nousi esiin palautetta siitä, kuinka he ovat ryhmän myötä tulleet tietoisemmaksi vuorovaikutuksen merkityksestä ja siitä, kuinka arjen pienet hetket ovat vauvan kanssa merkityksellisiä. Vauva-aikaan liittyvät odotukset ja pelot nousivat myös keskusteluun ryhmäläisten toimesta. Havainnoimme kuinka luontevasti ryhmäläiset tukeutuvat toisiinsa ja rohkeasti kysyvät neuvoja ja vinkkejä toisiltaan. Ryhmäläisten välillä vallitsi selkeä luottamusuhde sekä avoin ilmapiiri. Korostimme vielä ennen loppulaulua, että jokainen on ainutlaatuinen ja toivomme että ryhmässä ja sen sisällä tuntee olonsa turvalliseksi ja voi luottaa siihen, että asiat, joita ryhmässä käydään läpi jäävät ryhmän sisäiseksi.

6.5 Arjesta iloitseminen

Ryhmän toiseksi viimeisellä kerralla paikalla oli kaksi äitiä vauvoineen. Tämän ryhmäkerran tavoitteena oli viritellä ryhmäläisten kanssa keskustelua arjen iloista, vauvan aisteista sekä tukea varhaista vuorovaikutusta vauvoille tehtävän ”aistikyllyn” avulla (Taulukko 1). Tällä ryhmäkerralla haasteenamme oli se, että paikalla olevat äidit eivät puhuneet yhteistä kieltä. Sovimme keskenämme nopealla aikataululla pieniä muutoksia ryhmän toimintaan ja päätimme antaa molemmille vanhemmille aikaa ja tutustua menetelmään rauhassa. Kyselimme alkuun kuulumiset, lauloimme tuttuun tapaan alkulaulun ja kerroimme päivän suunnitelmasta toteuttaa aistikylpyä vauvojen kanssa.

Ennen varsinaista toimintaa kerroimme äideille vauvojen aisteista ja siitä, kuinka niitä voi varhaisessa vaiheessa alkaa stimuloimaan esimerkiksi musiikin, laulun tai kosketuksen avulla. Jaoimme äideille ohuet huivit ja höyhenet ja lisäksi lattialla oli tarjolla myös erilaisia hierontarullia ja palloja sekä pehmeä harja, jolla kutitella ja silitellä vauvaa. Taustalle laitoimme rauhallista musiikkia, jonka aikana äidit saivat silitellä vauvaansa erilaisia välineitä hyödyntäen. Mallinsimme myös äideille nukkevauvojen avulla, kuinka eri välineitä voi vauvan kanssa kokeilla. Musiikin ja kos-

kettamisen lisäksi puhalsimme vauvojen ympärille saippuakuplia tuomaa lisää aisteja stimuloivaa toimintaa. Vauvat seurasivat tarkkaavaisesti ja olivat virkeitä. Johanna ohjeisti äideille erilaisia koskettamisen tapoja ja kurkistusleikin huivin avulla Milla toimiessa monikulttuurisen äidin tukena ja apuna.

Ihanan rauhallisen aistihetken jälkeen vauvat pääsivät tutkimaan jäisiä marjoja minigrip-pussin läpi. Tarkoituksena oli, että molemmat vauvat saavat tehdä oman maalauksensa mustikkaa ja tyrniä hyödyntämällä. Laitoimme marjat ja askartelukartongin minigrip-pussiin, jonka jälkeen vauvat saivat käsillään painella marjoja pussin sisällä ja samalla väri tarttui kartonkiin maalauksen tavoin. Valitsimme vaihtoehdoksi tällaisen version värien tutustumiseen koska ryhmätilassa oli rajalliset mahdollisuudet vauvojen pesuun. Tiedostimme, että laittamalla marjat muovin alle aistikokemus on hieman rajatumpi, mutta muovipussin rapina, jäisten marjojen tuoma lämpötilaero sekä värin havaitseminen muovipussin läpi selkeästi lisäsi vauvojen kiinnostusta. Lisäksi, koska toinen ryhmäläisistä oli niin pieni, että hän ei ollut vielä maistellut mitään muuta äidinmaidon lisäksi, emme halunneet ottaa riskiä, että hän saisi allergisia reaktioita laittaessaan marjoja suuhunsa.

Lopuksi kahvittelimme sekä keskustelimme valmiiksi mietittyjen kysymysten avulla vanhemmuudesta, parisuhteesta sekä minuudesta. Olimme laatineet kysymykset siten, että ne nostaisivat esiin positiivisia ajatuksia käsiteltävistä aiheista. Keskustelu ei luonnistunut yhtä spontaanisti, kuin edellisillä kerroilla ja havainnoimme sen johtuvan kielimuurista. Tämä haastoi meitä ohjaajia näkyvämpään rooliin. Olimme myös etukäteen kirjoittaneet kysymykset pahlille, joten monikulttuurinen äiti pystyi kääntämään kysymyksen omalle kielelleen puhelinsovelluksen avulla. Tämän avulla hän myös pystyi aiempaa paremmin ottamaan osaa keskusteluun. Keskustelun avulla selvisi, että monikulttuurinen äiti on kovin yksinäinen eikä tiedä millaisia vauvaperheiden palveluita Oulun alueella on tarjolla. Pohdimme yhdessä ryhmässä matalankynnyksen paikkoja, jonne vauvan kanssa voisi osallistua ja päätimme myös itse selvittää tarkemmin alueen vauvaperheiden palveluita. Lopuksi lauloimme tutun loppulaulun ja keskustelimme hetken seuraavan kerran suunnit-

telmista, ryhmän loppumisesta sekä siitä miten ryhmän jatkon suhteen tullaan toimimaan. Tämä ryhmäkerta osoitti meille, miten että ryhmän ohjaaminen pienelle porukalle antaa mahdollisuuden keskittyä yksittäisiin asioihin paremmin, mutta haastaa myös ohjaajan roolia ja osallisuutta mukaan toimintaan eri tavalla.

6.6 Millainen kokemus ryhmä oli?

Viimeiseen ryhmäkertaan osallistui kolme äitiä vauvoineen. Tämän ryhmäkerran tavoitteena oli kerätä ryhmäläisiltä palautetta, miettiä yhdessä tulevaisuutta sekä viettää mukava yhteinen hetki laulujen ja lorujen siivittämänä (Taulukko 1). Olimme myös saaneet viimeiselle kerralle vierailijaksi Vuokko Keräsen IKIOMA-hankkeesta sekä Oulun seudun omaishoitajat ry:n työntekijän Salla Jämsénin. Ryhmäkerran aluksi kerroimme ryhmäkerran suunnitelmista, lauloimme yhdessä alkulaulun ja annoimme puheenvuoron Vuokolle, joka kertoi IKIOMA ensikirja®-hankkeesta ja antoi lopuksi lahjaksi jokaiselle oman ensikirjan. Ryhmäläiset tutkivat ja ihastelivat ensikirjoja yhdessä vauvojensa kanssa.

Vuokon vierailu ryhmässä osui täydellisesti koko ryhmän teemaan ja oli ihana loppuhuipennus ryhmälle. IKIOMA ensikirja® on kosketeltava ensikirja, joka on suunniteltu juuri erityisvauvoille korvaamaan tavallista ensikirjaa, jonka perheet saavat äitiyspakkauksen mukana. Se toimii lapsella esteettömän lukemisen ja oppimisen apuvälineenä ja tuo myös erityisvauvoille mahdollisuuden tutustua aistiensa avulla kirjallisuuteen. (Helium 2020.) IKIOMA-ensikirjan tarina ja Vuokon rooli siinä oli koskettava ja oli hienoa jakaa se hetki ryhmäläisten kanssa. Vuokon puheenvuoro korosti ihanasti jokaisen vauvan tärkeyttä ja oikeuksia erityistarpeista huolimatta ja tämä selvästi liikutti sekä ryhmän äitejä että meitä ohjaajia.

Olimme varanneet Vuokon vierailulle aikaa n. 30min, jonka jälkeen ryhmäläiset saivat antaa palautetta ryhmästä kahvittelujen lomassa. Olimme laittaneet pöydille neljä kartonkia, joissa esitimme kysymyksiä, joilla etsimme vastauksia tutkimuskysymykseemme. Kysymykset olivat: *“Onko erityisvauvaperheillä tarvetta ryhmämuotoiseen tukimuotoon?”*, *“Miten erityisvauvaperheiden vertaisryhmätoimintaa voi kehittää?”*, *“Mitä mieltä olit ryhmäkerroista?”* ja *“Muuta sanottavaa”* Äidit saivat

jättää palautteen nimettömänä post.it lapuille, jotka kerättiin kartonkeihin. Olimme myös tulostaneet ryhmäläisille tiivistelmät ryhmäkerroista (Liite 4.), jotta heidän olisi helpompi muistella ryhmäkertojen sisältöjä ja niiden herättämiä ajatuksia. Palautteesta nousi esille muun muassa:

“Ryhmä ollut tärkeä paikka arjen keskellä”

“Onnellisuus siitä, että vauva saanut olla “päätähtenä” ryhmässä, sitä ei sivuutettu eikä mistään jäänyt paitsi, vaikka rauhassa syötti tai nukutti vauvaa.”

“Aluksi en osannut ajatella tarvitsevani ryhmämuotoista tukea, mutta nyt suosittelisin sitä kaikille. Tärkeitä hetkiä yhdessä.”

“En koe kehittämistarvetta, ryhmä toimi hyvin”

Palautekeskustelun jälkeen kysyimme ryhmäläisiltä, millaista jatkoa he toivoisivat ryhmälle. Salla toi ryhmäläisille esille, että Oulun seudun omaishoitajat ry tulee jatkossakin tarjoamaan tilojaan ryhmäläisten tapaamisia varten kerran kuukaudessa, mutta ilman ohjausta. Tapaamiset olisivat vapaamuotoisia ja ryhmä toimisi avoimena kohtaustapaikkana. Salla lupasi myös laittaa perheille sähköpostia asiasta sekä palautekyselyn vielä ryhmästä. Rohkaisimme äitejä myös yhteydenpitoon jatkossa ja osallistumaan erilaisiin tapahtumiin vauvan kanssa.

Lopuksi keskustelimme yhdessä ryhmäläisten kokemuksista sekä vedimme yhteen ryhmäkertojen antia. Jokainen ryhmäläinen kertoi kokeilleensa useita menetelmiä kotona vauvan kanssa ja kertoivat menetelmien olleen hyvänä lisänä vertaistuen saamisen lisäksi ryhmästä. Ryhmäkerta päätettiin tuttuun loppulauluun, halasimme kaikkia ryhmäläisiä ja toivottelimme hyvät jatkot tulevaan.

7 OMAT HAVAINNOT JA PALAUTE

Tässä luvussa käymme vielä tarkemmin läpi omia havaintojamme ryhmästä ja saamme palautetta. Palautetta keräsimme hyödyntämällä suullista ja kirjallista palautetta sekä havainnoimalla ryhmäläisiä. Saimme palautetta myös käymällä läpi ryhmäprosessia yhteistyökumppanimme Oulun seudun omaishoitajat ry:n kanssa. Viimeisellä kerralla kaikki ryhmäläiset eivät olleet paikalla, joten päätimme vielä kerätä ryhmäläisiltä sähköistä palautetta sähköpostitse lähetettävän palautelomakkeen avulla. Valitettavasti emme kuitenkaan saaneet sitä kautta yhtään vastausta. Luulemme, että palautteen kerääminen tätä kautta ei tuottanut tulosta, koska se lähetettiin kuukausi ryhmän loppumisen jälkeen. Tässä ajassa tuoreimmat muistot ryhmästä olivat varmasti ehtineet jo unohtua ja palautteen antaminen ei ehkä tuntunut enää luontevalta. Uskomme, että myös se, että ryhmäläiset tiesivät, ettei ryhmä tule jatkossa jatkumaan samanlaisena, vaikutti heidän vastausaktiivisuuteensa. Jotta olisimme saaneet motivoitua ryhmäläisiä palautteen antamiseen, meidän olisi kannattanut painottaa enemmän palautteen tärkeyttä opinnäytetyömme ja ryhmän tulevaisuuden suunnittelun kannalta. Palautteen keräämiseen olisi voinut hyödyntää myös muita tapoja esimerkiksi lähettämällä viestillä QR-koodi palautekyselyä varten.

Omat havaintomme tukevat sitä ajatusta, että käytetyt toiminnalliset menetelmät ovat hyvänä apuna varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumisessa erityisvauvaperheissä. Ne antavat vanhemmille konkreettisia keinoja luoda katsekontaktia vauvansa kanssa, tarjota hänelle hellää kosketusta sekä tuoda iloisia yhteisiä hetkiä vauvaperheen arkeen. Ne myös lisäävät vauvan ja vanhemman välistä vastavuoroista vuorovaikutusta korostaen katsekontaktin ja vauvan tarpeiden huomioimista. Toiminnallisia menetelmiä on myös olemassa hyvin monenlaisia, joten todennäköisesti jokaiselle löytyy joku itselle luonteva menetelmä. Toiset rakastavat laulamista, toisille taas fyysisempi yhdessä tekeminen tuntuu luontevammalta. Halusimmekin tukea ryhmäläisiä kokeilemaan eri menetelmiä rohkeasti ja tällä tavoin saamaan uusia kokemuksia yhdessä vauvansa kanssa.

Myös ryhmäläisten antama palaute sekä ryhmäkertojen aikana että ryhmän lopussa tukee havaintojamme. Ryhmäläiset toivat palautteessaan esille, miten olivat nauttineet erilaisista toiminnallisista tuokioista yhdessä vauvansa kanssa. Ryhmäläiset kertoivat myös ymmärryksensä varhaisesta vuorovaikutuksesta lisääntyneen ryhmän aikana. Toiminnalliset menetelmät ovat mielestämme hyvä keino havainnollistaa vanhemmille varhaiseen vuorovaikutukseen liittyviä asioita kuten katsekontaktia, hymyilyä, hyväksyvää hellää kosketusta tai yhteistä iloa.

Keräämämme palautteen pohjalta voimme todeta vertaisryhmien olevan yksi hyvä tukimuoto erityisvauvaperheiden tukemiseksi. Ryhmämuotoinen toiminta pystyy tarjoamaan vertaistukea, joka vaikeassa elämäntilanteessa on ensiarvoisen tärkeää. Ryhmäläisten antaman palautteen perusteella vertaistukiryhmä myös kannustaa perheitä liikkumaan kodin ulkopuolelle ja antaa voimaa arjessa jaksamiseen. Havaintojemme perusteella ryhmäläisten yhteiset kahvitteluhetket lisäsivät ryhmäläisten välistä sosiaalisuutta tarjoamalla vapaamuotoisen hetken omille ajatuksille tai yhteiselle keskustelulle. Koska halusimme tarjota ryhmäläisille mahdollisuuden tutustua ja luoda ystävyyssuhteita ryhmän sisällöllisen annin lisäksi, pyrimme itse olemaan näissä hetkissä vähän sivummalla, mutta kuitenkin läsnä ja valmiina keskustelemaan sekä auttamaan äitejä vauvojen hoidossa.

Oulun alueella perheille on tarjolla erilaisia ryhmämuotoisia ryhmiä ja kerhoja, mutta pelkästään erityisvauvaperheille suunnattua ryhmää ei ole. Ryhmäläisten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta voimme todeta tällaiselle ryhmälle olevan kuitenkin tarvetta. Erityisvauvan kanssa perheellä voi olla monenlaisia paineita ja pelkoja tai jopa häpeän tunteita. Kohdennettu ryhmä madaltaa osallistumista ja lisää ymmärrystä siitä, etteivät perheet ole näiden tunteiden kanssa yksin. Ryhmäläisten palautteen mukaan toiminnalliset menetelmät tukivat perheiden kiinnostusta ja halua osallistua ryhmään. He myös kokivat vertaistuen suurena tekijänä ryhmään osallistumiselle. Itse ryhmä koettiin hyväksi juuri sellaisenaan ja sen aihe ja teemat olivat ryhmäläisten mukaan onnistuneita. Osa ryhmäläistä koki hyvänä, että ryhmä toimi suljettuna, kun taas osa oli sitä mieltä, ettei se ollut heille merkityksellistä.

Ryhmän päättymisen jälkeen ryhmäläisille tarjottiin mahdollisuutta jatkaa vertaisryhmätapaamisiaan samoissa tiloissa ilman ohjausta. Valitettavasti tähän mennessä ryhmä ei ole jatkanut yhteisiä tapaamisiaan, ainakaan Ommaiskortteerin tiloissa. Emme kuitenkaan voi tietää, ovatko ryhmäläiset tavanneet toisiaan oma-toimisesti jossain muualla. Olemme pohtineet sekä yhdessä että Oulun seudun omaishoitajat ry:n kanssa syitä ryhmän hiipumiseen sekä sitä, kuinka toimintaa voitaisiin kehittää. Havaintojemme perusteella koemme, että tällainen ryhmä tarvitsee ohjaajan ja tietyn teeman, joka motivoi perheitä osallistumaan. Lisäksi tällaisen uuden ryhmän ryhmäytyminen ja toiminnan jalkauttaminen vaativat aikaa. Myös ryhmän säännöllisyys ja jatkuvuus ovat tärkeässä roolissa. Haasteita ryhmäytymiseen toi varmasti myös pieni ryhmä, joka on kokonsa vuoksi haavoittuvainen. Varsinkin infektioherkkyys ja sairastelut erityislapsiperheissä ovat hyvin yleisiä ja se näkyikin osallistumisessa ryhmään.

Uskomme, että ryhmämme ei ollut vielä päässyt ryhmäytymään riittävän hyvin voidakseen toimia itsenäisesti, vaan se olisi tarvinnut tukea pidempään. Tällainen ryhmä voisi siis toimia vielä paremmin, jos se jatkuisi esimerkiksi koko kevät- tai syyskauden. Tällöin kokoontumiset voisivat olla esimerkiksi viikoittain tai joka toinen viikko ja harventua vähitellen. Ryhmä voisi myös tehdä esimerkiksi retkiä, käydä kahviloissa tai tutustumassa erilaisiin kohteisiin. Ryhmäläisten palautteesta nousi aiheeksi juuri haaste näiden asioiden tekemiseen erityisvauvan kanssa. Tässä ryhmän tuki voisi olla mahdollistamassa asioita yhdessä tekemällä. Näin perheiden osallisuutta saataisiin lisättyä ja tarjottaisiin perheille hyviä kokemuksia yhdessä vauvan kanssa.

Vaikka mielestämme panostimme paljon ryhmän markkinointiin levittämällä mainosta laajalle, ryhmän aikana selvisi, että ryhmäläisistä neljä oli kuullut ryhmästä samalta työntekijältä ja viides oli nähnyt ilmoituksen Oulun seudun omaishoitajat ry:n postituslistan kautta. Mikäli tällainen ryhmä toteutuisi jatkossakin, sen markkinointiin kannattaa kiinnittää huomiota ja hyödyntää laajasti muita lapsiperheiden kanssa toimivia tahoja yhteistyön ja verkostoitumisen kautta. Luomalla hyvän yhteistyön näiden työntekijöiden kanssa, he voisivat ohjata asiakkaitaan ryhmään ja sitä kautta saataisiin uusia ryhmäläisiä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Havaintojemme ja ryhmänohjauskokemuksemme perusteella voimme todeta, että suunnittelemamme selkeät tavoitteet ja kohderyhmä, jolle ryhmä suunniteltiin, auttoivat ryhmän suunnittelussa ja toteutuksessa. Ne loivat suunnittelulle sopivat raamit, jotta ryhmäkertojen punainen lanka pysyi käsissämme eikä aiheet lähteneet leviämään liian laajoiksi. Ryhmään osallistuvat vauvat olivat pääasiassa saman ikäisiä, joka helpotti menetelmien valintaa. Kun ryhmän osallistujat olivat meillä etukäteen tiedossa, pystyimme rakentamaan ryhmälle rungon sen pohjalta. Havainnoimme ensimmäisellä kerralla vauvojen tarpeita ja vanhempien toiveita, jonka pohjalta muovasimme toimintaa seuraavia kertoja ajatellen. Ryhmän toiminnalliset menetelmät tarjosivat jokaiselle mahdollisuuden osallistua omalla tavallaan sekä toivat ryhmäkertoihin sopivaa vaihtelua keskustelujen rinnalle. Lisäksi selkeästi alku- ja loppulaulu olivat toiminnan ja aikataulussa pysymisen kannalta hyviä. Ne autoivat hyvin ryhmäläisiä orientoitumaan ryhmään ja samalla myös lopettelemaan ryhmäkerta luontevasti.

Koska vauvat ja heidän tarpeidensa huomioiminen olivat kaiken suunnittelumme keskiössä, oli ilahduttavaa kuulla, että tämä oli välittynyt myös ryhmäläisille. He antoivatkin kiitollista palautetta siitä, miten ihanaa oli, kun kaiken toiminnan keskipisteenä olivat heidän omat ihanat erityiset vauvansa. Koemme, että olimme myös onnistuneet suunnittelemaan toiminnan siten, etteivät keskeytykset, vaipan vaihdot ja imetyshetket sitä häirinneet, vaan äidit pystyivät luontevasti vastaamaan vauvansa tarpeisiin joutumatta ns. erilleen ryhmästä. Myös käytettävissä oleva avoin ja iso tila tuki tätä oivallisesti. Tästä saimme myös paljon positiivista palautetta ryhmäläisiltä.

“Parasta on ollut se, että tässä ryhmässä vauvat ovat olleet päähenkilöitä! Omat, ihanat, erityiset vauvat! Kiitos!” (ryhmäläinen)

Ryhmäläiset nostivat esille, että ryhmässä heillä on ollut tunne, että kenenkään ei tarvinnut pyydellä anteeksi tai tuntea häpeää, jos esimerkiksi vauva itki. Tämä tuntuu meistä ohjaajista todella hyvältä, koska se kertoo mielestämme siitä, että ryhmäläiset kokivat voivansa turvallisesti olla juuri sellaisia kuin ovat. Olimme myös pyrkineet suunnittelemaan ryhmäkerrat niin, ettei niistä tule liian raskaita ja teoriapainotteisia vaan myös rennolle yhdessä ololle oli varattu riittävästi aikaa.

Hyvä pohja ja suunnitelma toivat ryhmäkerroille rytmiä sekä ennakoitavuutta. Kohtaamisen tärkeys ja kuulumisten vaihto olivat oleellisena osana ryhmätapaamisia. Annoimme jokaiselle ryhmäläiselle mahdollisuuden osallistua keskusteluun omalla tavallaan ja pyrimme siihen, ettei kenelläkään ollut kiusallista tai pakotettua oloa osallistumisesta. Olemme hyvin kiitollisia, että saimme ryhmäämme mukaan äidin, jolla on pidempiaikainen kokemus erityislapsen vanhemmuudesta. Hänen kauttaan muut ryhmäläiset saivat erilaista vertaistukea ja he saivat kuulla millaista erityislapsen vanhemmuus vauvavuoden jälkeen voi olla.

Jo ensimmäisen tapaamisen jälkeen totesimme ryhmän olevan hyvin keskusteleva ja pohtiva. Se vahvisti ajatustamme nostaa esille keskusteluja vuorovaikutukseen vaikuttavista aiheista. Erilaiset kysymykset ja tehtävät, esim. vauvan tarve- ja läheiskartat, tukivat ja johdattivat keskustelua syvempiin pohdintoihin ja havaintoihin. Koemme että monipuolisen sisältönsä avulla ryhmä pystyi tarjoamaan hyvin monipuolista tukea vanhemmille ja vauvoille varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden näkökulmasta.

Saimme sekä ryhmäläisiltä ja että Sallalta palautetta siitä, kuinka aito kiinnostuksemme aiheeseen välittyi ja innosti myös ryhmäläisiä. Palautteen mukaan ryhmän ohjaaminen sujui meiltä luonnostaan ja osasimme hienosti ottaa erilaisia asioita huomioon. Yhden äidin yllättynyt huomio siitä, että emme tosiaan olleetkaan vielä ammattilaisia tai työntekijöitä vaan vasta opiskelijoita, tuntui hyvältä ja vahvisti omaa ammatillista itsetuntoamme. Koemme myös itse, että toimimme rooleissamme luontevasti ja ohjauksemme oli sujuvaa. Uskomme, että saumaton yhteistyömme ja hyvä henki välittyi koko ryhmälle ja vahvisti osaltaan ryhmäläisten luottamusta ryhmää kohtaan.

Uskomme että meidän vahvuutemme tässä ryhmässä oli kohtaamisen aitous, jolla pystyimme luomaan turvallisen ilmapiirin ja avaamaan vaikeitakin keskusteluita yhdessä ryhmäläisten kanssa. Ryhmän tarkoitus oli myös tuoda vanhemmille tunne siitä, että heidän vauvansa ovat ainutlaatuisia ja ihania juuri sellaisina kuin he ovat, ilman mitään lisäämättä tai poistamatta. Tätä pystyimme tukemaan sillä, että kohtasimme jokaisen ryhmäläisen yksilönä ja sanoitimme heidän osallisuutensa tärkeyttä.

Opinnäytetyöprosessi vahvisti meille varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä sekä toi näkyväksi erityisesti erityisvauvaperheiden riskin haavoittuvuuteen vauvan erityistarpeiden ja haasteiden vuoksi. Myös vertaistuki on tärkeässä roolissa perheiden jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta. Ryhmänohjaaminen oli meille tärkeä matka myös päästä tutustumaan ja näkemään näitä perheitä sekä kasvattaa omaa ammatillisuuttamme. Vankka teoriatietoon tutustuminen antoi meille pohjan, joka oli helppo yhdistää käytännössä toimivaksi kokonaisuudeksi. Koemme että opinnäytetyö projektina on ollut meille molemmille todella tärkeä ja opettava matka, joka on kasvattanut meidän ammatillisuuttamme ja antanut varmuutta tulevaan ammattiin ja työelämään. Ryhmämme tarjosi meille ja Oulun seudun omaishoitajat ry:lle kokemuksen uudenlaisesta toimintatavasta ja toivomme, että sen tuottamat kokemukset voivat tulevaisuudessa olla apuna erityisvauvaperheiden palveluiden suunnittelussa.

Ryhmän ohjaaminen antoi meille varmuutta kohdata erilaisia perheitä sekä niitä ilmiöitä, joiden parissa erityisvauvaperheet kamppailevat. Ymmärryksemme on laajentunut esimerkiksi siitä, kuinka nämä perheet voivat joutua taistelemaan lapsensa oikeuksista sekä joutuvat kohtamaan yhä yhteiskunnassamme esiintyvää ihmisten eriarvoisuutta. Onkin tärkeää, että ammattilaiset pyrkivät omalla toiminnallaan asettumaan asiakkaan asemaan luodessaan onnistunutta vuorovaikutusta ja luottamusta perheiden kanssa ja ottaisivat toiminnassaan huomioon ne haasteet, joita nämä perheet joutuvat kohtaamaan.

LÄHTEET

Hakala, M-L. 2011. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

Heath, A. & Bainbridge, N. 2007. Vauvahieronta. Helsinki: WSOY.

Heiskanen, L. 2012. Miten empatia syntyy aivoissa. Viitattu 10.5.2019 <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/ajankohtaista/?x217839=1744724>.

Helium. 2020. Jokaisella lapsella on oikeus ensikirjaan! Viitattu 20.1.2020 <http://iki-omaensikirja.fi/ikioma/>.

Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin – opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita Prima Oy.

Juusola, M. 2017. Vahvaksi rakastetut lapset. Uudistettu painos. Helsinki: Otava.

Järvi, S. 2017. Varhainen vuorovaikutus kehityksen perustana. Viitattu 22.1.2019 http://www.epshp.fi/files/9215/Varhainen_vuorovaikutus_kehityksen_perustana_Seinajoki_3-2017.pdf.

Kalland, M. 2003. Vauvan sairaus ja vamma varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY, 191–2013.

Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen. 1999. Vauvan kiikku – Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. Helsinki: Edita.

Karling, M., Ojanen, T., Sivèn, T., Vihunen, R. & Vilèn M. 2009. Lapsen aika. Hetki lähestyy. Uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoittajan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän – käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 22.1.2019 https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/8787/URN_NBN_fi_jyu-2006372.pdf?sequence=1.

Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY, 252–254.

Korhonen, A. & Sulkala, S. 2004. Vauvaperhetyö. Juva: PS-kustannus.

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa L. Viinamäki (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2008:2. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 136–137. Viitattu 9.1.2019. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2008.pdf.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa vauvasta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus Kirja Oy, 58–91.

Porin kaupunki. 2018. Vauvojen värikylpy. Viitattu 10.1.2019. <https://www.pori.fi/vauvojen-varikylpy>.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Finn Lectura.

Saari, E. 2007. Mitä-pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 121–151.

Salo, S. & Tuomi, K. 2008. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologien kustannus Oy.

Setälä, P. 2011. Vauvojen värikylpy-perusperiaatteet. Teoksessa P. Setälä (toim.) Vauvojen värikylpy. Vauvojen julkaisusarja 1. Porin taidemuseon julkaisuja nro 109. Pori: Brand ID oy / Kehityksen kirjapaino, 14–15; 20–22.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY, 16–43.

Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. PunaMusta Oy.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Toivanen, R., Jouhki, T., Lipponen, A., Markkanen, R., Prusila, L. & Salo, S. 2010. Vuorovaikutustanssi varhaisen vuorovaikutuksen tukena. Teoksessa M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 187–191.

Tuovinen, S. & Penttinen, K. 2018. Satupilven hattaralla-satuhierontaa vauvoille. Tampere: Tarina ja Kosketus Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.–2. painos. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Opinnäytetyön eteneminen

Liite 2. Ilmoittautumislomake

Liite 3. Ryhmän esite

Liite 4. Ryhmäkerrat

Liite 1.

kk/vvvv	Opinnäytetyön eteneminen
10/2010	Ideapaperin palauttaminen
10/2018	Yhteistyöstä sopiminen Oulun seudun omaishoitajat ry:n kanssa
11/2018-5-2019	Tutkimussuunnitelman kirjoittamista ja ryhmän suunnittelu
5/2019	Mainoksen laadinta
5-8/2019	Ryhmän mainonta ja ilmoittautuminen
9-10/2019	Ryhmäkerrat
11/2019-2/2020	Tutkimustulosten reflektointia ja opinnäytetyön viimeistelyä
3-4/2020	Opinnäytetyön palautus ja seminaari

Liite 2. 1(2)

ERITYISET IHANAT VAUVAPERHEET -RYHMÄ

Sivu 1

Tervetuloa vauvaperheille tarkoitettuun ryhmään!

Ryhmä on tarkoitettu perheille, joissa on erityisvauva, tai vauva on erityislapsen sisarus.

Ryhmän tarkoitus on tarjota vertaistukea sekä antaa keinoja varhaiseen vuorovaikutukseen vauvan kanssa.

Ryhmä toimii suljettuna ryhmänä ja kokoontuu 11.9. alkaen joka keskiviikko klo 14:30 – 16:00 yhteensä 6 kertaa. Ilmoittautuminen 4.9. mennessä.

Joka kerralla ryhmässä on jokin toiminnallinen osuus. Lorutteleme, laulamme, teemme vauvahierontaa, tutustumme satuhierontaan, tanssimme vauvatansseja, kylvemme värikylvyssä jne. Joka kerralla myös kahvittelua ja keskustelua.

Ryhmä toteutetaan yhteistyössä Oulun seudun omaishoitajat ry ja sosionomiopiskelijoiden kanssa. Ryhmä on osa opinnäytetyötä. Lisätietoja Salla Jämsén 040 771 0266 salla.jamsen(at)osol.fi

Ryhmän ohjaajina toimivat Johanna Härmä (Sosionomiopiskelija, fysioterapeutti) ja Milla Kouri (Sosionomiopiskelija, Lähihoitaja/perhetyöntekijä).

Sivu 2

Yhteystietosi *

Nimesi	<input type="text"/>
Vauvan nimi ja ikä	<input type="text"/>
Sähkönostiosoitteesi	<input type="text"/>

Liite 2. 2(2)**Kuvaile perheenne lasten erityisen tuen tarpeita *****Odotukset ryhmästä ***

Kysely on suoritettu loppuun. Kiitos osallistumisestasi.

Voit nyt sulkea ikkunan.

Liite 3.

IHANAT ERITYISET VAUVAPERHEET -RYHMÄ

Tervetuloa vauvaperheille tarkoitettuun ryhmään!

Ryhmä on tarkoitettu perheille, joissa on erityisvauva, tai vauva on erityislapsen sisarus. Ryhmän tarkoitus on tarjota vertaistukea sekä antaa keinoja varhaiseen vuorovaikutukseen vauvan kanssa.

Joka kerralla ryhmässä on jokin toiminnallinen osuus. Lorutteleme, laulamme, teemme vauvahierontaa, tutustumme satuhierontaan, tanssimme vauvatansseja, kylvemme värikylyssä jne. Joka kerralla myös kahvittelua ja keskustelua.

Ryhmä toimii suljettuna ryhmänä ja kokoontuu 11.9. alkaen joka keskiviikko klo 14:30 – 16:00 yhteensä 6 kertaa. Ryhmä on maksuton. Ryhmä on tarkoitettu perheen vauvalle ja vanhemmille. Kokoonnumme Oulun seudun omaishoitokeskuksessa Ommaiskortteerissa, Isokatu 47, katutaso.

ILMOITTAUDU MUKAAN TÄSTÄ LINKISTÄ 4.9. MENNESSÄ.:

<https://www.kyselynetti.com/s/vauvaryhma>

Ryhmä toteutetaan yhteistyössä Oulun seudun omaishoitajat ry ja sosionomiopiskelijoiden kanssa. Ryhmä on osa opinnäytetyötä. Lisätietoja Salla Jämsén 040 771 0266 [salla.jamsen\(at\)osol.fi](mailto:salla.jamsen(at)osol.fi)

Ryhmän ohjaajina toimivat Johanna Härmä (Sosionomiopiskelija, fysioterapeutti) ja Milla Kouri (Sosionomiopiskelija, Lähihoitaja/perhetyöntekijä).

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

Liite 4.

IHANAT ERIYISET VAUVAPERHEET -RYHMÄ

Syksy 2019

- 1) Vuorovaikutusta musiikin keinoin
  - - Keskustelua toiveista ryhmää koskien
  - lauluja ja loruja vauvan kanssa.
- 2) Vauvahieronta
  - Keskustelua vauvan tarpeista ja läheiskartta
  - www.hyvinvoivaperhe.fi
- 3) Hyvän näkeminen vauvassa
  - Keskustelua iloista, peloista, tunteista
  - Hyvä vauvassa -taulu
- 4) Vuorovaikutus tanssi
  - Keskustelua vauvan tarpeista ja niihin vastaamisesta
  - Vastavuoroisuuden merkitys|
- 5) Aistien herättely
  - Keskustelua vanhemmuudesta
  - Erilaisia aistikokemuksia, marjoilla maalaamista, saippuakuplia lauluja, liinojen ja hierontarullien sekä pallojen avulla aistien herättelyä.
- 6) Ympyrä sulkeutuu
  - Vierailija Vuokko, Ikioma-kirjan suunnittelija
  - Ryhmäkertojen yhteenveto
  - Lauluja ja tanssia yhdessä vauvan kanssa

Jokaisen ryhmäkerran tarkoitus on ollut antaa keinoja luoda vahvempaa vuorovaikutussidettä vauvan ja vanhemman välille, mutta se side on tärkeä muodostaa myös muiden perheenjäsenten kesken. Ota siis rohkeasti jatkossa mukaan yhteisiin hetkiin vauvan kanssa myös muut tärkeät ihmiset.

Huolehdi myös omasta jaksamisesta ja arjen iloista.
Kiitos kun olit osa tätä ryhmää ja matkaa, teitte tästä tärkeän!

Tärkeintä ei ole päämäärä, vaan matka.

*Aurinkoista jatkoa toivoen;
Johanna Härmä & Milla Kouri*

